

HOOFSTUK 8

PRINSIPIEEL-KERKREGTELIKE BEGINSELS TEENWOORDIG IN DIE KERKVERENIGINGSPROSES

Dat Jesus Christus die Hoof en Here van sy Kerk is, en as Koning direk en persoonlik daarvoor regeer, is die grondwaarheid waarvan die Gereformeerde Kerkreg uitgaan (Jonker 1980:1). Die tersaaklike vraag wat hieruit voortvloei is: Hoe word hierdie waarheid konkreet gerealiseer in die gesprek rondom die kerkverenigingsproses in die NG Kerkfamilie?

Om enigsins te kan vorder op die pad van kerkvereniging moet bepaalde beginsels as fundering dien waarop die gesprek oor kerklike eenheid moet rus. Die volgende beginsels is myns insiens van kardinale belang:

8.1 Skriftuurlike grondslag is ononderhandelbaar

“Die kerkregtelike paradigma waaruit die Ned. Geref. Kerk vertrek, is die volgende: Jesus Christus as Hoof van sy kerk regeer die kerk deur sy Woord en

Gees. In die paradigma funksioneer die Skrif as die eerste konstituerende element ..." (Kunneke 1993:7). Die Woord van God dien as primêre bron en die vraag moet voortdurend gevra word: wat sê die Bybel oor kerkeenheid?

Die Bybel is geen handboek nie, maar verkondig God en Sy Koninkryk. Die Bybel is die blye boodskap dat God in genade die mens, wat deur sy sonde van Hom vervreem is, opsoek, verlos en tot sy eiendom maak. Aan hierdie eiendomsvolk van God is 'n hoë roeping toevertrou. In die Nuwe Testament gaan dit oor die verkondiging dat God in en deur Jesus Christus die wêreld met Homself versoen het. Almal wat die boodskap aangeneem het, het Hy as Sy Kerk byeengebring. Sy Kerk het die opdrag om God se koningskap op alle terreine te dien en vir die wêreld tot seën te wees totdat Hy alle dinge tot voleinding sal bring (Kerk en Samelewing 1990:3-4).

In die Ou Testament is die eenheid geleë in die een God wat een wêreld geskep het en een mensheid wat die werk van Sy hande is. Alles is afhanklik en verbonde aan die een God en Hy het vir Hom 'n eiendomsvolk uit al die volkere verkies en versamel waarin Hy Hom wou verheerlik. "Waar die eenheid van God die grond is van eenheid onder mense, is die diens aan afgode weer die grond van alle verdeeldheid... As gehoorsaamheid aan God 'n voorwaarde is vir eenheid, is dit duidelik dat die wet 'n belangrike samebindende faktor word"

(Crafford en Gous 1993:19-20). Sonde het die harmonie en eenheid verbreek. 'n Eskatologiese verwagting in die Messias wat sou kom het die belofte ingehou van die eenheid wat weer eenmaal herstel sal word. In die Nuwe Testament vloei al die lyne van die Ou Testament saam in die persoon van Jesus Christus.

Verskeie Skrifgedeeltes beklemtoon die belangrikheid van die eenheid van die liggaam van die Here Jesus soos onder andere Johannes 10:16; Romeine 12:4-6; 1 Korintiërs 12:4-30; Efesiërs 2: 11-14, 4:4-6; Galasiërs 3:26-28 en Kolossense 3:11-15. Jesus se hoëpriesterlike gebed in Johannes 17 spreek duidelik hierin mee. Sy gebed vir Sy dissipels en ook vir Sy volgelinge vandag vra dat die eenheid tussen die Vader en die Seun in die eenheid tussen Jesus en Sy dissipels gestalte sal kry. "Ek bid dat hulle almal een mag wees, net soos U, Vader, in My is en Ek in U, dat hulle ook in Ons mag wees, sodat die wêreld kan glo dat U My gestuur het. Die heerlijkheid wat U My gegee het, het Ek ook aan hulle gegee, sodat hulle een kan wees net soos Ons een is" (Joh 17:21-22). Die intertrinitêre liefdesband word dus hier gestel as grondpatroon van die eenheid van die kerk (Engelbrecht 1978:212).

Volgens Handelingte was dit vir die eerste Christene vanselfsprekend dat die kerk alleen waarlik kerk kan wees as hul eenheid op 'n tasbare en werkbare wyse beoefen kon word. Hiervoor was hulle gewillig om 'n hoë prys te betaal. Hoewel

die kerke nie deur formele kerklike bande of gesag aan mekaar gebind was nie, het hulle tog “a profound sense of oneness” gehad (Ladd 1975:353). Verskeidenheid was egter nie afwesig nie. Verskille tussen die Hellenistiese Christene en die ortodokse Christene is toegelaat, maar “die eenheid was sterk en diep genoeg om sulke verskille te omvat” (Crafford en Gous 1993:28).

Paulus spreek hom uit teen groeppvorming in die kerk. Skeidsmure tussen die Jood en die Griek verdwyn: “all men are reconciled to God in the one body that is the Church” (Fitzmyer 1967:77). “Ekklesia” as ‘n uitdrukking van die eenheid van die kerk word in die besonder in Efesiërs 1:22 aan die orde gestel, waar Jesus Christus as Hoof van die kerk aangedui word. Die eenheid van die kerk setel in die verbondenheid aan Christus as die Hoof van die Kerk.

Donald Guthrie (1981:743) sien dit as ‘n natuurlike ontwikkeling om vanuit die plaaslike groep aan die somtotaal van die groepe in terme van eenheid te dink. “Yet it would not be correct to say that the universal church was simply a conglomerate of many local communities, for each local community was in essence the church. Nor can it be maintained, as some have done, that the universal concept is too developed for the time of Paul and that consequently both Ephesians and Colossians should be considered non-Pauline, which would mean that evidence in support of Paul’s view of the church could be discounted.”

Die Bybel laat geen twyfel oor die waarmaking van die eenheid van die kerk nie. Die kerk as die liggaam van Christus word ook in 'n enkelvoudskarakter omskryf. Die eenheid van die kerk is 'n Skrifgegewe werklikheid. Die eenheid is nie bloot 'n geestelike eenheid nie, maar moet kom tot 'n konkrete, sigbare eenheid. Dit is 'n gawe van Christus aan sy kerk. "Die kerk is van oorsprong een in God Drie-enig, en moet hierdie eenheid te midde van die verskeidenheid in God se skepping en onder God se volk en in die verskeurde werklikheid soek, dien en sigbaar maak" (Kerk en Samelewing 1990:11).

In ons belydenis van die één God wat Hom openbaar as die Vader, Seun en Heilige Gees vra ons dat ons een sal wees. Vanuit die skriftuurlike grondslag moet ons getuienis nie spreek van verdeeldheid nie, maar van eenheid. "Deur in die kleiner kring van die NG Kerkfamilie een kerkverband na te strew, eer ons God en doen ons ons belydenis gestand" (Sodat almal een kan wees... 1995:1). Die duidelik waarneembare eenheid van die kerk oortuig die wêreld dat die getuienis van die kerk aangaande Jesus se sending waar en opreg is en daarom moet die kerk om Christus ontwil daarna soek. Geen kerkvereningsproses kan sonder 'n skriftuurlike grondslag aangepak word nie en daarom is dit ononderhandelbaar in die soeke na eenheid. Kleynhans (1985:5) merk tereg die volgende op: "Die beleving van die eenheid in die geloof was dus nie maar 'n ontwikkeling van die kerk self nie; dit was ook nie die resultaat van menslike

inisiatiewe sonder meer nie. Die hand van God is daarin duidelik waarneembaar; op dié weg is die kerk deur die Heilige Gees gelei.”

8.2 Fundamentele vertrekpunte in die Presbiteriaal-Sinodale kerkregering dien as rigtingwysers

Volgens Kerk en Samelewing (1990:33) het die NG Kerk die wesenlike eenheid van die NG Kerkfamilie erken en terselfdertyd dit as sy oortuiging uitgespreek dat hierdie eenheid in ooreenstemming met die “gereformeerde sinodaal-presbiteriale opvatting” volledig sigbaar tot uitdrukking moet kom. Met hierdie verwysing is die kerkregtelike sy van die verenigingsproses sterk onderstreep. In die lig hiervan is Coertzen (1991b:208) oortuig dat dit nie hier gaan “om ‘n losse band wat geen werklike implikasies vir die regering van die kerk het nie.” Voorts sê hy “dat dit gaan om ‘n teologies-kerkregtelik verantwoorde eenheid... Die eenheidsband wat gelê word moet ‘n kerkregtelike band wees wat voldoen aan die vereistes van God se reg vir sy kerk.” Juis daarom is dit belangrik om in die soeke na ‘n eenheidsverband binne die NG Kerkfamilie inderdaad te vra na die fundamentele vertrekpunte in die presbiteriaal-sinodale kerkregering.

In die kerkregering gaan dit om Jesus Christus wat as die Hoof van Sy Kerk in Sy Kerk regeer. Hierdie geestelike regeringswyse geskied deur sy Gees, Woord, belydenis en kerkorde. Ware kerkwees impliseer noodwendig verantwoordelike kerkregering. “Die ware kerk is immers daar te vinde waar die Woord verkondig word, die sakramente bedien en die regering van die kerk deur opsig en tug beoefen word (Hofmeyr 1996:336). Christus is die Here en die Hoof van die kerk en regeer deur Sy Woord, Gees en die dienste wat Hy gegee het om die gelowiges toe te rus vir hulle dienswerk.

Die koninkryk van God moet dien as konteks vir die kerk. Die koninkryk van God word sigbaar daar waar mense buig voor Hom as die Drie-enige God en die koningskap van Christus erken en bely word. Waar mense onder die vervulling van die Heilige Gees in gehoorsaamheid aan Sy Woord leef word God se koninkryk sigbaar in hierdie bedeling. “Hoewel daar die allernouste verbintenis tussen die kerk en die koninkryk is, is die twee nie sondermeer gelyk aan mekaar nie” (Coertzen 1991b:210). Natuurlik gaan die koninkryk van God voorop en omsluit dit die kerk. Die koninkryk van God is in totaal die verlossingswerk van God in die wêreld en die kerk is die vergadering van hulle wat aan Jesus behoort. Daar waar Sy kinders vergader en ‘n gemeenskap vorm, deel in die heil van die koninkryk en die evangelie in geloof ontvang, dáár is die kerk. Dit is hier waar die kerk die goddelike eis en opdrag tot eenheid verwesenlik.

Die kerk is 'n unieke gestalte in die koninkryk van God en hierdie gemeenskap van mense word deur die verkondiging van die evangelie tot 'n eenheid versamel. 'n Bybel verantwoorde kerkbegrip is nodig om die proses van kerkvereniging sinvol te laat verloop.

8.3 Verskeidenheid volg op eenheid

Die eenheid van die kerk is 'n gawe van Christus aan Sy Kerk. Dit is 'n gegewe eenheid en die Bybel spreek duidelik in terme van die liggaam van Christus in 'n enkelvoudskarakter. Coenie Burger (1997:13) spreek hom sterk hieroor uit wanneer hy sê dat die eenheid van die kerk "onafskeidbaar deel is van die evangelie! ...dit is deel van die hart van die kerk." Eenheid is 'n onvervreembare eienskap van die kerk en dit kan alleen ten koste van kerk-wees geïgnoreer word (Van Wyk 1990:21).

Eenheid bring verskeidenheid, maar hierdie twee staan nie teenoor mekaar nie! Verskeidenheid vloei voort uit die eenheid. "Die implikasie is dat daar nie in absolute terme oor net die eenheid of net die verskeidenheid gepraat en gehandel kan word nie want die antwoord is te vind in die geharmonieerde interaksie tussen die twee" (Kunneke 1993:281).

In die beredenering van die proses van kerkvereniging is dit belangrik dat verskeidenheid nie ten koste van eenheid die sentrale tema word nie. 'n Goeie voorbeeld van so 'n beredenering is die standpunt van die sogenaamde Werkgemeenskap vir Kerkreformasie wat die standpunt huldig dat kerkeenheid, soos hulle dit sien, eenheid in verskeidenheid is. Die klem val allereers op die verskeidenheid en eers daarna kom eenheid. Die mening word deur hierdie groep gehuldig dat die eenheid "gehandhaaf en sigbaar uitgeleef word as lidmate en gemeentes (kerke):

- Dieselfde God in hul eie taal prys
- Van dieselfde Verlosser in hul eie taal getuig
- Deur dieselfde Gees hul eie lofsange sing
- Dieselfde Woord in hul eie taal verkondig..." (Eenvormige Verskeurdheid of Veelvormige Eenheid s.a.:13).

Hier vind eenheid in die kerk sy grond in dieselfde taal. Hierdie standpunt moet ten sterkste afgewys word.

Wanneer eiesoortigheid en afsonderlikheid los van die eenheid beklemtoon word, kan dit die indruk skep van verskeurdheid. Vanuit so 'n gesigspunt word verskeidenheid verhef tot die allesoorheersende faktor en word eenheid

verskraal tot 'n geestelike en onsigbare gedagte of droom. Dan is die eenheid van die kerk slegs 'n hoop wat eskatologies verwesenlik sal word en nou geen dringende opdrag aan die kerk is nie.

Ds James Kirkpatrick (Die Volksblad 11 November 1986:6) het deelgeneem aan hierdie belangrike debat en stel sy mening soos volg: "Verskeidenheid is eers binne die eenheid van die kerk werklik verskeidenheid. Selfs die verinheemsing van die kerk geskied nie ten koste van die eenheid van die kerk nie. Verskeidenheid en eenheid staan tog nie teenoor mekaar asof ons as gelowiges dan moet kies tussen óf verskeidenheid óf eenheid nie. Wanneer ons die aksent op die verskeidenheid wil plaas, moet dit wees as verskeidenheid binne die eenheid."

Prof JH van Wyk (1990:7) som dit korrek op: "Binne die eenheid kan daar 'n ryke verskeidenheid wees, maar dan nie 'n verskeidenheid wat in 'n verskeurdheid van opponerende kerke/gemeentes ontaard nie."

8.4 Die plaaslike gemeente is volwaardige selfstandige kerk

In die Gereformeerde kerkregeringstelsel is die plaaslike kerk of gemeente, as sentrum van kerklike organisasie, 'n volwaardige en selfstandige kerk. Bavinck (1967:356) en Kleynhans (1985:1) is dit eens dat al sou daar net een gemeente in die wêreld oorbly dit nog steeds volwaardig en selfstandig kerk kan wees. Dit sal nog steeds die institutêre openbaring van die universele liggaam van Jesus Christus wees. Grosheide (1957:35) merk op dat daar in die plaaslike kerk die "Ecclesia universalis" aanwesig is.

Volgens artikel 29 van die Nederlandse Geloofsbelydenis is die ware kerk daar waar die Woord van God en die sakramente suiwer bedien en die kerklike tug gehandhaaf word. Aangesien hierdie vereistes wel in die plaaslike gemeente aangetref word, beteken dit dat die gemeente volledig en selfstandig kerk is. Ook tref ons hier die ampte of dienste aan (Janse van Rensburg 1975:65-66). Prinsipiëel gesien is die gemeente volledig kerk, hoewel nie die hele kerk nie. Gemeentes wat uit innerlike oortuiging met mekaar assosieer vorm 'n bepaalde kerkverband en deel in hul beskouing van God se opdrag.

In die lig van bogenoemde is dit belangrik dat daar nie uit die oog verloor word dat kerkrade en gemeentes ook aan die debat rondom eenheid in die NG Kerkfamilie moet deelneem nie. 'n Meerdere vergadering soos byvoorbeeld die Sinode kan in hierdie verband nie alleen spreek en homself dus skuldig maak aan sinodokratiese praktyke nie. Die Algemene Sinode, waarin gemeentes nie direk verteenwoordig is nie, kan nie die gemeentes se kerkverband verander deur eensydig daaroor te beslis nie. Dit verbaas dus nie dat die redakteur van *Die Algemene Kerkbode* (11 en 12 Desember 1998:4) pleit dat die kerkrade en die gemeentes heelpad deel moet wees van die proses van kerkvereniging en dat daar nie "kant en klaar vir hulle en namens hulle besluit sal kan word nie."

Die vraag is beslis nie meer of gemeentes hoegenaamd geken moet word in die gesprek nie, maar eerder hóé hul inspraak moet realiseer en konkreet gestalte moet kry. Strauss (1999:44-46) is van mening dat "die vasstelling van die belydenis of die wysiging van die kerkverband moet deur die kerkrade as die instansies aan wie die opsig en tug in die gemeentes toevertrou is, goedgekeur word." Hy wys daarop dat hierdie besluitneming nie tot kommentaar of afvaardiging na ander besluitnemende vergaderings beperk sal wees nie, maar dat die kerkrade kan ooreenkom of die goedkeuring 'n konsensus of 'n bepaalde meerderheid van die kerkrade veronderstel. Tog moet gewaarsku word teen neigings tot onafhanklikheid waarin die outonomie van die plaaslike gemeente só verhef word dat die kerk in sy verband totaal geïgnoreer word. Standpunte soos

die volgende moet afgewys word: “Strukturele kerkeenheid is primêr ‘n saak vir die plaaslike kerke en kerkrade en nie vir die Algemene Sinode nie” (Van Loggerenberg s.a.:Quo Vadis III!).

Op hierdie punt moet twee belangrike sake uitgelig word, naamlik dat volledige konsensus bykans onbereikbaar is en dus bloot ‘n ideaal sal bly, en tweedens dat besluitneming op die vlak van die mindere vergaderings (kerkraad) en die gemeente nie direk teenoor die meerdere vergaderings gestel sal word nie, maar eerder langs mekaar. Die sinodes en die Algemene Sinode van die NG Kerk sal nie op die pad na kerklike eenheid die gemeentes en kerkrade totaal buite rekening mag laat nie, maar ‘n sinvolle balans en wisselwerking is nodig.

Strauss (1999:46) is korrek as hy sê dat “dit pas by die kerk as geloofsgemeenskap as die uiteindelijke besluitneming deel van ‘n proses sal wees.” In hierdie proses kan daar nie by die plaaslike gemeente verbygegaan word nie en die pad moet met sensitiwiteit en gesprekvoering geloop word.

8.5 Die Kerkverband: Wenslik en noodsaaklik

Die grondgedagte en uitgangspunt van die Gereformeerde kerkregeringstelsel is dat die plaaslike kerk of gemeente, as sentrum van die kerklike organisasie, volledig selfstandig kerk is. Dit is die institusionele openbaring van die onsigbare liggaam van Christus. Ten spyte hiervan bestaan daar tog 'n veelheid van plaaslike gemeentes wat elkeen 'n openbaring van die liggaam van Christus is. Hierdie verskillende kerke is één in Christus en daarom is dit vir die kerke van belang om in 'n onderlinge verband met mekaar te lewe.

Kleynhans (1985:1) omskryf die begrip kerkverband soos volg: "Soos die woord reeds aandui, word kerke met dieselfde belydenisgrondslag vir bepaalde doeleindes saamgesnoer en aan mekaar verbind. Die onderlinge band wat so tot stand kom, staan as die kerkverband bekend." Strauss (1999:51) is van mening dat "... 'n bepaalde kerkverband bestaan uit daardie gemeentes wat uit innerlike oortuiging in wat hulle beskou as 'n opdrag van God, met mekaar assosieer."

Du Plooy (1982:414-416) sien die kerkverband as die aangewese manier van lewe van die kerke. "Wanneer die kerke hulle deur die bediening van die Woord en die Gees aan die gesag van die Woord onderwerp, en dit ook bely, ontstaan

daar 'n bibliologiese, konfessionele en dogmatologiese eenheid tussen kerke – bekend as kerkverband.” Later beskryf hy die verband as 'n veel dieper beleving: “Dit is soos een familie wat as huisgenote van die geloof innig met mekaar saamlewe; dit is een huis van God onder die sorg en liefde van die Vader, onder die heerskappy van een Hoof, naamlik Christus, en onder die kragtige leiding en inspirasie van die Heilige Gees waardeur die kerke tot liefde en diens teenoor God en mekaar aangevuur word” (Du Plooy 1982:415).

Die diepste fondament vir 'n verband tussen kerke is dus die eenheid van Woord, belydenis en leer as voortvloeiend uit die koninkryk van God, Christus se heerskappy en die unieke aard en funksie van die kerk (Coertzen 1991:217). In die indikatiewe en imperatiewe karakter van die wesenseienskappe van die kerk in sy eenheid, heiligheid, katolesiteit en apostolisiteit lê ook die noodwendigheid van die kerkverband opgesluit. Die kerkverband hang saam met, en vloei voort juis uit die eienskappe van die kerk. “Dié eienskappe is aan die een kant 'n gawe (*Gabe*) van God aan die kerk; aan die ander kant, en tegelyk, is dit ook die roeping (*Aufgabe*) van die kerk om dit bewustelik na te strewen” (Kleynhans1985:6).

Coertzen (1991:220) is van mening “dat die Skrifgegewe imperatief tot die eenheid van die kerk, ook die sigbare eenheid in die kerkverband, rus in die

indikatief van die kerk se eenheid in Jesus Christus. Dit verleen 'n bepaalde geborgenheid aan die kerk se werk om 'n verband te verwesenlik.” Hofmeyr (1996:337) som dit soos volg op: “Kerkverband is die uitlewing en beleving van die familiekarakter van die kerk”.

Gereformeerd-kerkregtelik beskou is die vorming van een kerkverband op sinodale of federale grondslag nie die enigste uitdrukkingsvorm van sigbare eenheid nie. In die Nuwe Testament was daar geen kerkverband, soos ons dit vandag ken, of strukturele eenheid nie. Hulle eenheid was eerder 'n geloofsverband wat tot uiting gekom het in veral hul leer en diens. 'n Belydenisverband kan ook tot stand kom sonder die daarstelling van 'n federale of sinodale kerkverband. 'n Voorbeeld hiervan was in 1571 toe die Nederlandse Sinode van Emden verklaar het dat hulle een met die Franse gereformeerdes was. Die rede hiervoor was nie omdat hul struktureel een was nie, maar omdat die inhoud van hul geloofsbelydenis (*Confessio Belgica*) ooreengestem het met die Franse gereformeerdes se geloofsbelydenis (*Confessio Gallicana*). Die Sinode van Emden het selfs besluit om die bogenoemde belydenisskrifte te onderteken en so hul eenheid met die Franse kerke te vergestalt. Hierdie was duidelik die vergestaltung van 'n belydenisverband tussen die bepaalde kerke (Sevto-seminaar, Dr Johan Ernst: 11 Mei 2000).

Die kerkverband dien die welwese van die kerk en nie die wese van die kerk nie. In die lig hiervan is dit noodsaaklik om te waak teen polarisasie in die debat. Die een uitgangspunt sal die standpunt huldig dat die kerkverband tot die wese van die kerk behoort en daarmee tot die slotsom kom dat die kerk eers waarlik en kompleet kerk sal wees as hy in verband met ander kerke tree. Die hiërargiese eenheidstruktuur van die katholicisme dien hier as voorbeeld. Oorheersende of pouslike oppermag staan sentraal. Die ander standpunt sal dit duidelik stel dat die kerkverband hoegenaamd geen rol in die kerk van Jesus Christus speel nie. Hierdie standpunt word veral deur die Independentiste as uitgangspunt gehuldig. Die Independentisme sien die optrede van die meerdere vergaderinge as blote advies wat die plaaslike kerk na willekeur mag aanvaar, ignoreer of verwerp (Kunneke 1993:71; Keet 1963:17-20). Jonker (1987:42-43) is heeltemal reg as hy as 'n middeweg, sê dat "die gereformeerde begrip van kerkverband is op die Skrif gebaseer en gaan 'n eie weg".

Die Gereformeerde Kerkreg het nog altyd kerkverband nie net as wenslik beskou nie, maar inderdaad ook as noodsaaklik. Nie vir die wese (*esse*) van die kerk nie, maar vir die welwese (*bene esse*) van die kerk. Begroning hiervoor lê veral in die Bybelse gegewens wat handel oor die onderlinge liefde en sorg van die plaaslike kerke vir mekaar. Ook die rol van die apostolaat in die vroeë kerk spreek hier 'n woord mee (Bouwman 1934:II 8-12; Kleynhans 1985:1-32). "Dit gaan dus daarin nie om 'n blote luukse nie, maar om 'n noodsaaklikheid" (Jonker

1987:43). Durand (1979:73) waarsku dat daar nie vanuit die oortuiging dat die kerkverband tot die welwese van die kerk behoort, 'n gedagte moet ontstaan as sou dit as't ware maar geïgnoreer kan word nie. Die verpligting tot kerkverband bring kerke byeen deur hul doelgerigte opoffering en organisering daarvan. "Die vertrekpunt is dat kerkverband nie eenheid skep nie, maar eenheid vergestalt" (Kunneke1993:166). Die kerke moet hulle eenheid in Christus op 'n sigbare en konkrete wyse met mekaar beleef. Van hierdie imperatief sal ons nie kan ontwyk nie!

Die NG Kerkfamilie het deur die praktyk vir die stigting van verskillende kerke vir verskillende bevolkingsgroepe dit vir Christene prakties onmoontlik gemaak om die onderlinge gemeenskap van gelowiges te beoefen. Die skeiding op grond van velkleur het Christene van mekaar geskei. Op watter wyse ons hierdie toedrag van sake ookal verdedig, dit kom steeds as verwerping voor. Later het die Federale Raad van NG Kerke tog 'n vorm van kerkverband verteenwoordig, maar dit was duidelik dat dit slegs op 'n lossere vlak was en besluite was nie afdwingbaar nie.

Die NG Kerk het reeds in sy jongste besluite die ideaal daargestel vir "een kerkverband" in die NG Kerkfamilie (Acta Synodi, Algemene Sinode 1994:440). Hierdie kan nie net 'n ideaal en droom bly nie maar sal spoedeisend tot

uitdrukking moet kom. 'n Independentistiese benadering van 'n baie losse verband wat slegs adviserend optree moet egter afgewys word. 'n Meer hegte sinodale struktuur as vorm van kerkverband is duidelik die doelwit van die sinodale besluit.

'n Kerkverband wat in ooreenstemming met die gereformeerde presbiteriaal-sinodale stelsel is sal 'n vollediger sigbare uitdrukking gee aan die wesenlike eenheid van die NG Kerkfamilie. Die wesenlike eenheid tussen kerke word bepaal deur 'n gemeenskaplike belydenis en kerkregeringstelsel asook hul historiese verbondenheid aan mekaar. "Hierdie mense bely dieselfde gereformeerde geloof, aanvaar dieselfde belydenisskrifte en bou op dieselfde kerkregtelike grondslae. In werklikheid behoort hulle dan ook nie aan 'n ander kerk nie, maar aan dieselfde kerk..." (Van der Watt 1987:22).

Myns insiens kan daar nie sprake wees van 'n eerste kerkverband in die geskiedenis van die NG Kerkfamilie nie aangesien ons reeds vir bykans twee honderd jaar één kerk was. Strauss (1999:34) is van mening dat daar 'n keuse gemaak moet word, naamlik: "Dit gaan hier om óf nouer eenheid óf die wysiging van die kerkverband óf 'n nuwe kerkverband in hierdie familie." As gevolg van die feit dat die Federale Raad van NG Kerke tans vir alle praktiese doeleindes opgehou funksioneer het, bestaan daar eintlik geen konstruktiewe kerkverband

nie. Dus kan ons nie nou praat van 'n nouer eenheid of die wysiging van die kerkverband nie. Ek kies vir 'n nuwe kerkverband in die NG Kerkfamilie wat in sy proses tot 'n kerkvereniging sal lei.

8.6 Evaluering

Die volgende perspektiewe is van belang ten opsigte van die prinsipiële-kerkregtelike beginsels in die kerkverenigingsproses:

- Die Woord van God moet sentraal staan. Die eis van liefde en begrip in die soeke na eenheid is van kardinale belang. Eie belang moet plek maak vir gehoorsaamheid aan die Skrif se opdrag tot eenheid.
- Die aanvaarde paradigma is dat Jesus Christus as Hoof van Sy kerk deur Sy Woord en Gees regeer, asook deur die dienste wat Hy gegee het om die gelowiges toe te rus vir hul dienswerk.
- Die plaaslike kerk of gemeente is komplette selfstandige kerk, hoewel tog nie die hele kerk nie. Op die pad na kerklike eenheid mag daar nie by die plaaslike kerk verby gegaan word nie. Elke gemeente sal hierin aktief moet deel neem. Konsensus is slegs 'n ideaal, daarom sal 'n werkbare en onderling goedgekeurde meerderheid die maatstaf moet wees.

- Hoewel die kerkverband tot die wewese van die kerk behoort en nie tot die wese van die kerk nie, neem dit nie die wenslikheid en die noodsaaklikheid daarvan weg nie.
- In hierdie proses speel die meerdere vergadering ook 'n rol en moet die balans tussen die meerdere vergaderings en die plaaslike gemeente, as volledig kerk, sinvol saamvloei.
- Die Algemene Sinode waarin die gemeentes nie direk verteenwoordig is nie, kan nie eensydig beslis dat die gemeentes se kerkverband verander nie.
- In die kerkverenigingsproses en die verloop daarvan sal die meerderheid van lidmate in die betrokke kerke hulle daarmee moet kan vereenselwig.
- Verskeidenheid mag nooit as verskoning gebruik word vir die gebrek of selfs totale afwesigheid van eenheid nie. Genoeg ruimte moet gelaat word vir verskeidenheid en wedersydse begrip vir mekaar. Die verskeidenheid ten opsigte van taal, spiritualiteit, liturgie, kultuur en bedieningstyle/ behoeftes moet erken word.
- Die vorming van 'n nuwe kerkverband vereis dat die proses teologies en kerkordelik korrek hanteer sal word.
- Kerke in die NG Kerkfamilie sal die indikatief en imperatief tot een kerkverband konstruktief moet uitleef.

- Die grootste mate van strukturele eenheid in 'n sigbare gestalte moet nagestreef word.
- Die gereformeerde kerkregeringstelsel moet as uitgangspunt funksioneer en die gereformeerde belydenisskrifte sal ongetwyfeld gehandhaaf moet word. Die gereformeerde kerkreg sal hier 'n duidelike rigtinggewer moet wees.

HOOFSTUK 9

STRUIKELBLOKKE IN DIE PAD NA KERKLIKE EENHEID IN DIE NG KERKFAMILIE

Wanneer daar gekyk word na die vordering op die pad na kerklike eenheid in die NG Kerkfamilie kom die woorde van Ds JH Velema in die gedagtes op. Hy skryf rakende die strewe na eenheid onder die Gereformeerdes in Nederland en verwoord die situasie soos volg: "Zal het ooit tot eenheid kunnen komen binnen de gereformeerde gezindte?... Er komt een grote verlegenheid over ons als we aan de feitelijke situatie denken: zoveel verscheurdheid, zoveel wantrouwen, kerklijke hoogmoed, dogmatische zelfverzekerdheid, theologische bunkers, isolementsdrang en fundamentalistiese kriteria... Tegelijk is er het groter verlangen naar meerdere eenheid... We zien uit naar die eenheid, biddend, verwachtend, werkend. Ach, wanneer?" (Velema 1996:84). Dieselfde hunkering bestaan by lidmate in die NG Kerkfamilie en tog bevind die kerk homself in die posisie waar vordering op die pad na eenheid bykans tot 'n stilstand gekom het. Die hele saak het 'n verleentheid vir die kerk geword!

Verskeie redes word aangevoer vir dië verleentheid waarin die NG Kerkfamilie homself bevind. Slaggate in die proses wissel tussen erkende problematieke, asook redes wat nie altyd so duidelik uitgespel word nie of selfs soms bloot verswyg word. Myns insiens is dit van kardinale belang dat hierdie struikelblokke eerlik en opreg vir gesprekvoering na die tafel gebring word sodat vrese, persepsies, frustrasies, onrealistiese verwagtinge en naiwieteit aangespreek en gehanteer kan word. Liefde en begrip is die wagwoord.

Die volgende struikelblokke speel 'n rol in die vertraagde proses van kerkvereniging in die NG Kerkfamilie:

9.1 Die Belydenis van Belhar belemmer die fokus op eenheid

Daar kan met goeie reg gesê word dat die Belydenis van Belhar hoog op die lys van omstrede sake is wat tans die proses van kerkvereniging negatief beïnvloed. Die omstandighede rondom die ontstaan van dié belydenis, die reaksie daarop, die rol wat dit tot hiertoe in die onderhandelingsproses gespeel het, asook die vordering in die debat rondom hierdie belangrike saak is reeds breedvoerig in hierdie studie bespreek. (Sien 5.6; 6.5 en 7.2.2)

Die NG Kerk se Algemene Sinode sowel as die streeksinodes het besluit om nie die Belydenis van Belhar as vierde belydenisskrif van die kerk te aanvaar nie. Verskeie redes vir hierdie besluit kan aangevoer word, maar dit wil voorkom asof die formulering van sekere dele van die belydenis, soos byvoorbeeld hoofstuk 4 waar verwys word na God as “God in die wêreld vol onreg en vyandskap op ‘n besondere wyse die God van die noodlydende, die arme en die verontregte is”, hierin meegesprek het (Die Kerkbode 2 Mei 1997:6). Ook word die omstandighede waaronder die Belydenis geskryf is en ook aanvaar is as rede geopper. Prof Pieter Potgieter (Beeld 13 Oktober 1998:11) sy mening so gestel: “Ek het probleme met Belhar se ontstaansagtergrond...” Sommige sien selfs die invloed van die Bevrydingsteologie in die Belhar belydenis (Eenvormige Verskeidenheid of Veelvormige Eenheid s.a.:18-20).

Tog het die Sinode dit duidelik gestel dat die belydenis nie in stryd is met die Drie Formuliere van Eenheid nie. “Die Algemene Sinode oordeel dat dit noodsaaklik is dat die Kerk opnuut en in oorleg met die ander gespreksgenote sal kyk na ‘n manier waarop die Belydenis van Belhar in die nuwe kerkverband se belydenisgrondslag opgeneem kan word...” (Acta Synodi en Besluiteregister, Algemene Sinode van die NG Kerk 11-17 Oktober 1998:422-425 en 516).

Die NG Kerk in Afrika en die Reformed Church in Africa het ook nog nie die Belydenis van Belhar as belydenisskrif aanvaar nie. Dit kompliseer die saak nog verder.

Hoewel die Algemene Sinode van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika (Besluiteregister van die Algemene Sinode van die VGKSA, April 1997:729-731) in 1997 dit duidelik gestel het dat die proses van kerkvereniging nie moet stol nie en dat die proses met dringendheid moet voortgaan, bly 'n oplossing vir hierdie moeilike saak die betrokkenes ontwyk. Leiers in die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika, by name Ds James Buys, stel dit onomwonde dat die aanvaarding van die Belydenis van Belhar steeds 'n voorwaarde vir kerkvereniging bly.

Buys ("Current situation re the confession of Belhar", 18 September 2000:1-2) verwoord die siening van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika ten opsigte van die probleme en vrae wat in die NG Kerk rondom die Belharbelydenis bestaan soos volg: "The position of the URCSA with regard to the problems experienced by the DRC can be summarised as follows:

1. The question of racial division of the church still remains as relevant as at the time of the adoption of the confession. The Confession of Belhar, also in a broader sense, addresses precisely the issues of diversity and its resultant continued cause of church division.

It seems to our understanding that a contradiction exists in the view of the DRC when it claims to be committed theologically to church unity but seems unable to confess church unity as expression of Biblical belief, as matter of prayer and manifestation of practice. They make decisions about unity, preach about it, pray for it but cannot confess this belief in the form of a confession.

Furthermore the Confession of Belhar raises theological issues at doctrinal level that has not been addressed in the classical confession.

2. Within the reformed tradition mechanisms exist to deal with the content of confession and procedures for its amendment. The practice within this tradition must become the vehicle to deal with matters on which points of difference exist.
3. The third position of the DRC is much more ideological than theological. The DRC projects the conditions of the eighties on the URCSA (the then DRMC) as being the principle reason for the formulation and adoption of the Confession of Belhar. This is a patronizing stance in as far as it denies

two significant matters. Firstly it denies the integrity of the then DRMC in its theological reflection on the matter of church division under circumstance (sic!) where this division was theologically justified. It denies the merit of the reflection on Scripture as the means used to express in a confession this (sic!) understanding. Secondly it denies the historical context. When the WARC suspended the membership of the DRC because of the theological justification of apartheid it also announce (sic!) a status confessionis. By announcing a status confessionis the reformed fellowship of churches within WARC said that our faith in the reconciling death of Christ is being brought into question. The Confession of Belhar became a means of seeking to maintain the integrity of Scripture and the belief in the reconciling death of Christ.”

Teenoor die verskillende standpunte en bepaalde hoeke waaruit beredeneer word kan die volgende gevolgtrekkings op die tafel geplaas word, naamlik:

- a. Teologies kan die Belydenis van Belhar geensins afgewys word nie. “Diegene wat dit die eerste maal lees, is daarom ook verras dat die belydenis, wat oor kerkeenheid, versoening en geregtigheid handel, hoofsaaklik uit Bybelse teksverse bestaan” (Beeld 3 Oktober 1998:4). Belhar is Bybels!
- b. Dit is tog heel Gereformeerd om te bely en in hierdie opsig voldoen die Belhar belydenis aan die vereistes vir ‘n belydenis. Die

waarheid van die Christelike geloof in 'n bepaalde tyd en omstandigheid of situasie word duidelik uitgespel in 'n belydenis. Die relevansie van die belydenis geniet hoë prioriteit. Belhar spreek 'n duidelike woord in hierdie verband.

- c. Die sosio-politieke ontstaansituasie is nie vreemd aan ons belydenisskrifte nie. “Die NGB se ontstaansituasie was immers om destydse politieke leiers van die Gereformeerdes se nirewolsonêre gees te oortuig... Ook die HK het in 'n politieke klimaat ontwikkel wat dit ontgroeit het en steeds betekenis het” (Van Niekerk, Sevto-seminaar 18 September 2000:1). Die ontstaansituasie kan nooit die waarheid van 'n belydenis tot niet maak of van die tafel vee nie. Dit is ook waar van die Belydenis van Belhar!
- d. Die nugterheid en nederigheid wat Belhar kenmerk val beslis op. Absolutisme is vermy deurdat daar self skuld bely word, proutit erken word dat God hulle diepste motiewe moet beoordeel (veral in die meegaande brief), toegegee word dat die bestaande situasie nie met volmaakte objektiwiteit beoordeel kan word nie en in die feit dat hulle dit nie teen 'n bepaalde groep het nie, maar wel teen 'n dwaalleer.

- e. Die frase uit die Belydenis van Belhar wat sê dat God op 'n "besondere wyse die God van die noodlydende, die arme en die verontregte is" (Die Kerkbode 20 Februarie 1998:12), word deur sommiges as Bevrydingsteologie beskou. Ironies dat die NG Kerk in Kerk en Samelewing (1986:27,par 144) dieselfde Skrifwaarheid erken en wel in 'n effens ander formulering: "Hy (God) is immers by uitnemendheid die Een wat vir die saak van die noodlydende en verontregte intree. Daarom bely die Psalmdigter: "Ek weet die Here behartig die regsak van die hulpelose, Hy sorg vir die reg van die arme." Dit is dus duidelik dat hier nie sprake is van Bevrydingsteologie nie, maar 'n Skrifwaarheid wat deur elke Gereformeerde onderskryf kan word.
- f. Die vraag bly steeds: Waarom aanvaar ons dan nie die Belydenis van Belhar nie? Myns insiens speel nie-teologiese faktore 'n deurslaggewende rol in die gesprek rondom die Belydenis van Belhar. Rassestereotipering wat gekenmerk word deur te dink in terme van "ons" en "hulle" het tot gevolg dat die gesprek nie kan vorder nie. Die Belydenis van Belhar word gesien as "hulle" s'n (Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika). Daarom word daar vanweë taktiese redes nie toegegee om dit te aanvaar nie. Dr A van Niekerk (2000:3) is tereg van mening dat die impasse die volgende is: "Ons moet uit rasse stereotipering ontsnap voor ons

Belhar as Bybelse boodskap vir vandag kan erken; Ons het Belhar se belydenistaal nodig om uit die kloue van hierdie stereotipering te ontsnap!”

- g. Wedersydse sensitiwiteit vir die gespreksgenote se standpunte sal ongetwyfeld die eenheidsgesprek laat vlot. Vir die Verenigde Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika staan die woorde van Belhar op die tafels van hulle harte geskryf en die geringskatting daarvan of onsensitiewe optrede deur die gespreksgenote kan lei tot die einde van die gesprek. Tog word dieselfde ook van hulle verwag ten opsigte van die ander gespreksgenote, veral omdat nie een van die ander kerke in die NG Kerkfamilie die Belydenis aanvaar het nie. Jonker (1998:218) is korrek wanneer hy die vraag vra “of dit wys vir die VGK is om die amptelike aanvaarding van Belhar deur die ander kerke as ononderhandelbare voorwaarde vir die vereniging van die kerke te bly handhaaf. ‘n Mate van soepelheid in hierdie verband en ‘n sterker klem op die geestelike eenheid kan moontlik veel meer bereik as ‘n onbuigsame houding oor die formele status van hierdie belydenis.” Toegewings sal wedersydsgemaak moet word en die gesprek sal onverpoosd moet voortgaan.
- h. Verskil van mening beteken nie noodwendig dat die saak nie met erns beoordeel word nie. Die indruk word tog geskep dat die NG

Kerk nie die saak van Belhar met die nodige erns en eerlikheid hanteer nie, en wel na aanleiding van ds James Buys (18 September 2000:1-3) en dr Daniel Maluleke (1999:1-14; Sevto-seminaar 18 September 2000) se standpunt ten opsigte van die NG Kerk se hantering van die saak. Maluleke (Sevto-seminaar 18 September 2000) beskuldig die NG Kerk dat hulle teen Belhar is omdat hul nog nie apartheid as sonde begin uitleef het nie. Na my mening dien 'n veroordelende benadering nie die saak nie en moet dit afgewys word.

- i. Die gesprek op plaaslike vlak moet hervat word. Te veel lidmate en selfs kerkraadslede maak uitsprake of neem besluite ten opsigte van Belhar terwyl hulle nog nie eens die dokument volledig gelees of bestudeer het nie. Hoewel "Sodat almal een kan wees... nr 2" (Die kerkbode 20 Februarie 1998:9-12) 'n belangrike proses aan die gang gesit het, sal hierdie proses weer herhaal moet word sodat alle lidmate tot op voetsoolvlak ingelig kan wees.
- j. Die Belydenis van Belhar mag nie die fokus op eenheid in die NG Kerkfamilie so belemmer dat eenheid as primêre doel vervaag nie.

9.2 Die “Albatros-sindroom” van apartheid

Die NG Kerk het 'n aktiewe rol gespeel om apartheid te regverdig as 'n skrifgefundeerde politieke en kerklike model. Apartheid as 'n leefwyse van die gelowiges is ook regverdig deur die kerk. Aanvanklik is die stemme uit eie geleedere, uit die NG Kerkfamilie en ander kerke geïgnoreer. Uiteindelik het die NG Kerk in 1986 apartheid verwerp en in 1990 tot 'n sonde verklaar.

Die impak wat hierdie stormagtige geskiedenis op die lewens van mense gelaat het sal nooit volledig begryp kan word nie. Nie net was die gevolg daarvan ingrypend vir die agtergeblewe gemeenskappe nie, maar het dit ook bepaalde invloed uitgeoefen op alle rassegroepe. Hierdie invloed geld selfs vandag nog. So het apartheid die ewige albatros om die nek geword van elkeen wat nie onaangeraak deur hierdie geskiedenis gestap het nie. Verwydering en agterdog tussen rassegroepe as gevolg van gedwonge verwydering is 'n realiteit.

Onder die blanke gemeenskap is daar 'n gevoel van frustrasie as gevolg van die effek wat apartheid op mense se lewens gehad het. Die sogenaamde “Boetman” briewewisseling getuig van teleurgesteldheid wat by sommige blanke mans voortleef na militêre dienspelig en die gevoel van misleiding en misbruik van

mense deur 'n regering wat die beleid van apartheid ten alle koste wou instandhou. Geen prys was te hoog nie, selfs nie die lewens van mense nie!

Op verskillende maniere is mense van verskillende rasse slagoffers van apartheid. Die effek en die pyn daarvan word nog nie ooral begryp nie. Tog het dit 'n invloed op die optrede en die vorming van mening. Hierdie invloed is ook sigbaar in die kerk en speel ook 'n rol in die pad na kerklike eenheid in die NG Kerkfamilie.

Vir sommige lede van die NG Kerk is die feit dat die kerk reeds apartheid as sonde verklaar het, 'n voldoende stap op die pad na versoening. Die behoefte bestaan om die verlede agter te laat en die pad vorentoe te stap. Tog word dit nie altyd so deur ander lede van die NG Kerkfamilie beleef nie. "The responses of the DRC to deal amongst other with the Confession of Belhar and it's history of the theological justification of apartheid has been inadequate. The adoption of the document Church and Society lacked in both the analysis of society and what needs to happen to transform it in accordance with the prescripts of Scripture and lacked the theological clarity and insight needed to manifest moving away from it's former position" (Buys 18 September 2000:2-3). Dit is duidelik dat die verwagtinge van Kerke in die NG Kerkfamilie van mekaar verskil en dit het tot gevolg dat daar rondom die onderhandelingsstafel 'n botsing van behoeftes is.

Onrealistiese verwagtings wat onbevredig gelaat word lei tot frustrasie en dien nie die soeke na eenheid nie. 'n Skerper luister na mekaar en 'n ware hart wat vergewe en in liefde die pad saam loop bly 'n onvervreembare eis.

“Ons kan nie met 'n formele ons-is-jammer-oor-die-verlede die toekoms ingaan nie. In opregtheid moet ons voor die oë van God en die mense ons skuld van geslagte van apartheid bely, en duidelik uitspreek in woorde, nuwe gesindhede en daede. Ons moet geloofwaardigheid verkry” (De Klerk 2000:101).

9.3 “...the DRC is being kept hostage by their fears”: Waar of vals?

Ds James Buys (Current situation re the confession of Belhar, 18 September 2000:2) kom tot die gevolgtrekking dat die NG Kerk homself in 'n situasie bevind waarin sy eie vrese hom gevange hou en sodoende dië kerk lam lê om vordering te kan maak op die pad na kerklike eenheid. Die vraag kom onwillekeurig op of hierdie stelling enigsins waarheid bevat of moet dit bloot as onwaar afgemaak word. Wat is die vrese waarmee die NG kerk tans worstel?

Dr D Maluleke (1999:6) wys daarop dat Afrikaans as taal vir die NG Kerk belangrik is en dat daar lede van die kerk is wat van oordeel is dat Afrikaans in die een kerkverband nie tot sy reg sal kom nie. Buys (2000:3) sluit hierby aan deur daarop te wys dat: "The members of the DRC views the church as the last bastion of maintaining a semblance of the Afrikaner Community in a context of transformation of our society." Vrees mag by sommige lidmate bestaan dat die taal, kultuur en eie aard van die NG Kerk deur kerkvereniging beëindig sal word.

'n Verdere vrees bestaan dat kerkvereniging sal lei tot kerkskeuring. Prof Potgieter (Onderhoud 27 Oktober 2000; Die Beeld 13 Oktober 1998:11) verwoord dit soos volg: "...dit het al so dikwels in die geskiedenis gebeur dat kerkvereniging tot verdere verskeurdheid gelei het..." Die ervaring van die stigting van die Afrikaanse Protestantse Kerk in die geskiedenis van die NG Kerk is nog vars in die geheue. Ook die problematiek rondom die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika en die NG Kerk in Afrika na kerkvereniging dra by tot onsekerheid oor wat die gevolg in die NG Kerk sal wees wanneer kerkvereniging sal plaasvind. Sal ons aan die einde van die proses met een verenigende kerk te make hê, of sal daar moontlik 'n hele aantal kerke uit die proses ontstaan?

Tydens die Sinodesitting van die Sinode van Suid-Transvaal gedurende 2001 is 'n breedvoerige debat gevoer rondom die Belydenis van Belhar. 'n Voorstel het voor die Sinode gedien waarin die Sinode homself sou uitspreek ten gunste van die Belydenis. Toe daar tot stemming oorgegaan is was dit die oortuiging van die stemtellers dat die meerderheid van die Sinode ten gunste van die besluit was. Op versoek het die voorsitter gereël dat die stemming met geslote stembriewe sal plaasvind. Met die tweede stemming is die voorstel verwerp. Later het die Moderator melding daarvan gemaak dat sekere afgevaardigdes aan hom gesê het dat hulle aanvanklik vir die voorstel gestem het, maar tydens die tweede stemming daarteen gestem het omdat hul bekommerd was oor die reaksie wat dit sou uitlok in die plaaslike gemeentes. Veral afgevaardigdes uit die platteland het hierdie vrees gedeel.

Dit wil tog voorkom of omstandighede en die optrede of menings van die gemeenskap ons somtyds beïnvloed in ons standpunte. Dit bly egter die verantwoordelikheid van die leiers in die kerk om hierdie vrese te besweer en die lidmate sinvol hierdeur te lei, anders sal ons gevangenes bly van ons eie vrese. Die Kerk kan dit nie bekostig nie!

9.4 Resente realiteite vorm nuwe teelaarde vir agterdog en steriotipering

Suid-Afrika het sedert 1994 'n nuwe era in sy geskiedenis betree. Die samelewing is gekenmerk deur politieke omwentelinge. Daar is verwys na die sogenaamde “Nuwe Suid-Afrika” en daarmee saam het optimisme gekom. Die styl en optrede van president Nelson Mandela en die openheid wat gekom het deur sport, die kunste, handel, ensovoorts in terme van die groter wêreld het nuwe gesigsvelde oopgesluit.

Die Waarheid-en Versoeningskommissie het met sy werksaamhede begin. “Die WVK was vir die hele Suid-Afrika 'n pynlike en traumatiese proses, maar dit was noodsaaklik dat mense se grusame verhale van smart en lyding gehoor moes word” (Voorligter Desember 2001/ Januarie 2002:21). Met 'n skok is ook beseef wat somtyds gedoen is in die naam van veiligheid. Tog het versoening na 'n praktiese moontlikheid gelyk en selfs in die NG Kerkfamilie was daar 'n onderlinge openheid. Stemme van hoop vir kerkvereniging reeds voor die jaar 2000 het hoorbaar geword. Daar is met hoop na die toekoms gekyk.

Ongelukkig het die daaglikse ervarings en realiteite hierdie optimisme laat afplat. Dit het plek gemaak vir onsekerheid en agterdog. Ekonomiese onsekerheid en

die groeiende probleem van werkloosheid het hierin meegewerk. Die Heropbou- en ontwikkelingsprogram van die staat, asook regstellende aksie en die wyse waarop dit toegepas word is op alle terreine ervaar. Meer spesifiek het die blankes dit as 'n bedreiging ervaar. "Regstellende aksie het nie net negatiewe geldelike gevolge vir diegene wat daardeur geraak word nie, maar het dikwels ook 'n negatiewe uitwerking op hul werksmotivering en algemene ingesteldheid tot die lewe" (de Villiers 1999:21). Hierdie ingesteldheid speel 'n rol in die gesindheid van lidmate in die kerk ten opsigte van die proses tot kerklike eenheid.

Geleidelik het die hoeveelheid mense gegroei wat aansoek gedoen het vir emigrasie en die land verlaat het. Meer en meer het die uitweg aangegryp om te emigreer na 'n ander land. Die huidige werklikhede van misdaad, oneffektiewe staatsadministrasie en omgekeerde diskriminasie skep 'n nuwe teelaarde vir rasseagterdog en stereotipering. "Na mate die remmende faktore van die verlede uit die samelewing verdwyn, neem die verwildering toe. Dit word geïllustreer deur die vlak van misdaad en geweld. Suid-Afrika het 'n gewelddadige en onveilige land geword... Dit skep angs en onsekerheid. Die droom van 'n reënboognasie wat in vrede en veiligheid lewe, is tot dusver nog nie bewaarheid nie" (Jonker 1998:220). Die Beeld (18 Januarie 2002:10) sluit hierby aan met die opmerking: "Daar is steeds baie misdaad in die land wat die agterdog laat dat rassisme 'n rol

speel. Só is daar sekere plaasmoorde waarin ras byna duidelik 'n rol speel. Dit is net so verfoeilik.”

Die problematiek van geweld, werkloosheid en ander probleme het tot gevolg dat ons soos die titel van Lester Venter (2001: 83-104) se boek aantoon: “In the Shadow of the Rainbow” woon. Die “Rainbow” dui hier op die sogenaamde “Reënboog-nasie”. Hoewel daar lidmate is wat nie langer wil veralgemeen nie, kan die invloed van die resente realiteite nie uit die oog verloor word nie. Tog speel dit ook 'n rol in die benadering tot kerkvereniging in die NG Kerkfamilie (Prof P Potgieter, onderhoud: 27 Oktober 2000).

Ontevredenheid, besorgdheid en frustrasie in die werksplek en in die gemeenskap word deur sommige in hul denke rondom kerkeenheid opgeneem. Die optimisme van die negentiger jare het verflou en rasse-agterdog het in sekere opsigte toegeneem.

Die Kerk sal in sy strewe tot kerklike eenheid lidmate moet lei in die waarheid van die Skrif. Geleenthede sal geskep moet word waar mense nader aan mekaar kan beweeg en waar vooropgestelde idees, rassevooroordel en persepsies moet plek maak vir begrip en liefde. Veralgemening en rassestereotipering sal

die nekslag toegedien moet word. Die Kerk mag hieroor nie swyg nie en veral in die NG kerkfamilie sal alle kerke hierin moet saam werk. “Waar mense nader aan mekaar beweeg en mekaar as medemense ontmoet, kan die stormagtige verlede, die rasse-veralgemening en die voorkeur vir eie belange verdwyn” (Die Beeld 3 Oktober 1998:6).

9.5 Onafgehandelde sake skep probleme in die onderlinge verhoudings

Op 14 April 1994 is die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika gestig nadat die NG Kerk in Afrika en die NG Sendingkerk verenig is in een kerk. Ongelukkig het hierdie kerkvereniging nie sonder teenstand verloop nie en het dit uiteindelik geëindig in die hof. (Vergelyk 2.24.3) Hierna het die NG Kerk in Afrika-Vrystaat en –Phororo as die NG Kerk in Afrika bly voortbestaan.

Die Verenigende Gereformeerde Kerk het na afloop van die Appèlhof se uitspraak in 1998 voor die uitdaging gestaan om opnuut weer sy bande met die NG Kerk in Afrika op te neem. Op plaaslike vlak het daar egter meningsverskille ontstaan oor die betrokke eïndomme en die gebruik daarvan. In 'n plaaslike gemeente was daar byvoorbeeld lidmate wat deel gevorm het van die kerkvereniging en ander lidmate wat nie deel daarvan wou wees nie. Die vraag

het ontstaan naamlik: Wie se eiendom is die kerkgebou en wie mag dit gebruik- die NG Kerk in Afrika of die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika?

Hierdie onaangename situasie het tot gevolg gehad dat verskeie hofsake geopen is. In 'n telefoniese gesprek (18 Januarie 2002) het Ds A S Bührmann, Saakgelastigde van die NG Kerk in Afrika-Vrystaat, bevestig dat nagenoeg een-en-veertig sake tans in die Vrystaat onafgehandel is. Die Sinode van Phororo (NGKA) het ongeveer ses sake wat nie afgehandel is nie en in die Oos-Kaap is ook sake tans in proses. Van die hofsake sloer egter alreeds baie lank en volgens Ds Bührmann is dit veral twee redes wat die afhandeling beïnvloed, naamlik:

- Verskeie gemeentes ondervind finansiële probleme en kan dus nie met die hofsake voortgaan nie
- Die groot hoeveelheid sake het tot gevolg dat dit 'n baie lank tyd van die hof sal vereis.

Op grondvlak ondervind lidmate hierdie breuk of skeiding prakties. Daar waar eens èen gemeente van die NG Kerk in Afrika was, bestaan nou 'n gemeente van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika en 'n gemeente van die NG Kerk in Afrika. In die bestaande kerkgebou vergader die eersgenoemde

gemeente en die ander gemeente moet in die skoolsaal, 'n tent of ander fasiliteit vergader. Hierdie situasie is onhoudbaar en sal spoedeisend aangespreek moet word.

Verdere verwydering en agterdog is ook duidelik in die standpunte van die leiers van hierdie twee kerke. Dr S D Maluleke (Persoonlike onderhoud: 15 November 2000) is van mening dat die rede vir die verwydering voor die deur van die NG Kerk gelê moet word. Volgens hom sou die NG Kerk, meer spesifiek die NG Kerk in die Vrystaat, hul subsidies aan die Verenigende Gereformeerde Kerk onttrek en dit het tot gevolg gehad dat lidmate en leraars nie wou meegaan in die kerkverenigingsproses nie. Vir hom is die rede bloot 'n geldsaak en is mense voor die keuse gelaat óf kerkvereniging óf subsidies! Hierdie standpunt is 'n ooreenvoudiging van die probleem en negeer alle ander belangrike redes vir die situasie.

Tydens 'n vergadering van die moderature van die NG Kerk in die Vrystaat, die NG Kerk in Afrika-OVS en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika OVS te Bloemfontein is gemeenskaplike doelwitte en probleme bespreek (Notule van die Moderamen van die OVS 13 September 2000:1-10). Die verskillende leiers het geleentheid gehad om hul probleme op die tafel te plaas en die gesprek het openhartig plaasgevind. "Ds Bührmann noem dit dat die NGKA-OVS

hulle telkens vasgeloop het en die indruk gekry het dat die VGKSA-OVS telkens die rug op hulle draai. Die “mooi woorde” in die samesprekinge rym nie met wat werklik “daar buite gebeur daarna nie.” Ds M S Kuekue het verwys na sekere dinge wat die NG Kerk in Afrika seermaak naamlik dat die “agtergeblewe NGKA-lidmate die “slawe van apartheid” genoem word. “Ds Kuekue dring daarop aan dat die “seerplek” eers genees moet word voordat ware bevryding sal kan plaasvind. Daar is tans ‘n groot stryd onder die onderskeie kerke se lidmate op grondvlak.” Dr S J Eloff is van mening dat die twee kerke die sogenaamde “seermaak-dinge” onder mekaar moet uitpraat en dat die NG Kerk wel moet deel wees wanneer die eenheid in die NG Kerkfamilie bespreek word. Ds C J Goeiman was ten gunste van ‘n bilaterale gesprek tussen bogenoemde twee kerke en het verder beklemtoon dat almal eers “saam die Here in die oë kyk en met Hom vrede maak, voordat ons in staat sal wees om met mekaar vrede te maak” (Notule van die Moderamen van die OVS 13 September 2000:2).

Ds Kuekue het tydens die vergadering te kenne gegee dat die NG Kerk in Afrika “nie met die VGK wil saamsmelt nie, maar wel met die NG Kerk” (Notule van die Moderamen van die OVS 13 September 2000:3).

Die hofsaak en die uiteindelijke Appèlsaak in 1998 het verreikende gevolge gehad vir die verhouding tussen die NG Kerk in Afrika en die Verenigende

Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika. Die gevolg was 'n vertroebelde verhouding wat gekenmerk word deur agterdog, meningsverskille en onafgehandelde sake. Weinig vordering is egter gemaak op die pad na die herstel van hierdie verhoudings en die hofsake wat tans nog nie afgehandel is nie skep 'n verdere teelaarde vir spanning, veral ook op die grondvlak. Die gesprek oor kerklike eenheid sal slegs kan vorder as ook hierdie onvergenoeglike situasie aangespreek en hanteer word.

9.6 Onsensitiewe en ondeurdagte optrede bevorder agterdog

Die pad na kerklike eenheid in die NG Kerkfamilie is gekenmerk deur vordering, maar tog ook terugslae en verwydering. Dit het duidelik geword dat die sake op die tafel met sensitiwiteit en begrip gehanteer moet word. Ongelukkig het die optrede van sommige egter die verhoudinge verder vertroebel.

Prof Nico Smith (Die Kerkbode 17 Maart 2000) wys daarop dat hy met 'n bepaalde ondersoek vir die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika rondom die Turfloop Teologiese Skool besig was en in die proses in kontak gekom met verskeie swart leraars. "En as 'n mens dan hoor wat plaaslike gemeentes van die NG Kerk hierdie predikante en hul gemeentes aandoen, kan

‘n mens eenvoudig nie glo dat die besluite van die Algemene Sinode oor apartheid enige uitwerking op die meeste van die lidmate en predikante gehad het nie. Die hardheid van hart teenoor al wat swart is, duur onveranderd voort.”

Natuurlik is hierdie standpunt van Prof Nico Smith slegs gegrond op die ervaring van swart leraars en nie ook getoets met leraars en gemeentelede van ander rassegroepe nie. Ook is hier erg veralgemeen, omdat daar in hierdie studie reeds gewys is op verskeie gemeentes waar die onderlinge samewerking en verhoudings goed funksioneer. Smith (Die Kerkbode 7 September 2001) herhaal hierdie stelling later as hy in ‘n ope brief aan Prof Adrio König skrywe: “Weet jy van die skreiende onreg wat talle lidmate van die VGK nog aangedoen word deur lidmate van die NG Kerk...?” Oor die detail van hierdie onreg het die skrywer nie verder uitgebrei nie, maar dit bly egter duidelik dat daar wel op plaaslike vlak sekere sake is wat onsensitief gehanteer word en wat lei tot spanning en agterdog.

Selfs leiers maak hul skuldig aan uitlatings of opmerkings wat nie die eenheid en die soeke daarna dien nie. Ds Sam Buti, voormalige assessor van die Algemene Sinode van die Verenigende Gereformeerde Kerk, het by die huldigingsdiens van dr Beyers Naudé in Johannesburg gesê dat “dit op rassisme neerkom as die NG Kerk nie wil verenig met die ander lede van die NG Kerkfamilie nie” (Die

Kerkbode 7 September 2001:6). Hierdie stelling is 'n veralgemening en neem nie die ander struikelblokke in die weg van kerklike vereniging in ag nie. Hiermee word èèn kerk in die NG Kerkfamilie uitgesonder as die sondebok en al die ander lede as onskuldige slagoffers bestempel.

Ds Buti kan nie sonder meer beweer dat dit net die NG Kerk is wat nie wil verenig nie. Ds Kuekue het dit reeds duidelik gestel dat die NG Kerk in Afrika nie met die Verenigende Gereformeerde Kerk wil saamsmelt nie, maar wel met die NG Kerk. Tog erken die NG Kerk in Afrika die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika as kerk (Notule van die Moderamen van die NG Kerk in die OVS 13 September 2000:3). Beskuldigings en die versoeking om slegs een party om die tafel te beskuldig van onbetrokkenheid skep verwydering en bevorder beslis nie die eenheid nie!

By verskillende leraars en lidmate in die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika bestaan bepaalde agterdog in terme van die hofsake tussen die NG Kerk in Afrika en diè betrokke kerk. Vrae is gevra in diè verband, naamlik: Watter rol het die NG Kerk gespeel in die voorbereiding en selfs die verloop van die hofsake? Sit die NG Kerk nie agter dit alles nie? Selfs is beweer dat die regters wat in die hofsake uitspraak gelewer het, lidmate van die NG Kerk is en

dat dit 'n bepaalde invloed uitgeoefen het. Natuurlik is sommige van die vrae en agterdog ongegrond en selfs onregverdig.

In die ondersoek van hierdie studie is wel bevind dat een saak wel korrek was, naamlik dat Prof P J Strauss (Persoonlike onderhoud: 29 Oktober 2000) in die voorbereiding vir die hofsaak ingewillig het om 'n bepaalde dokument vir die NG Kerk in Afrika op te stel. Hoewel prof Strauss dit duidelik gestel het dat hy ook gewillig was om vir die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika dokumente voor te berei indien hulle hom daartoe sou versoek, het hierdie optrede ingrypende gevolge gehad vir die onderlinge verhoudings in die NG Kerkfamilie. Agterdog het gegroei ten opsigte van die rol wat die NG Kerk in hierdie sensitiewe situasie speel.

Hoewel hierdie optrede slegs 'n individuele optrede was en die NG Kerk in sy geheel nie daarmee geassosieer kan word nie, word die verbintenis van prof P J Strauss as dosent aan die Fakulteit Teologie (Bloemfontein), sy posisie as assessor en later moderator van die Sinode van die Oranje-Vrystaat asook die feit dat hy lid is van die dagbestuur van die Algemene Sinodale Kommissie, tog deur sommige gesien as die ondersteuning van die NG Kerk aan die NG Kerk in Afrika. Stemme uit die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika sien dit as 'n poging van die NG Kerk om kant te kies in dië saak.

Voortdurende bevraagtekening van motiewe in pogings tot herstel van verhoudings, hoe gering ookal, kan groot skade berokken. Die NG gemeente Pretoria het sy bediening aan Engelsprekendes in die middestad van Pretoria georganiseer onder die naam van Arcadia Faith Community. Talle jong swart mense het hierby ingeskakel. Dr Nico Smith, teoloog van die Verenigde Gereformeerde Kerk, het hom egter ten sterkste hierteen uitgespreek. Hy het beweer dat die optrede van die NG Kerk 'n aantasting van die menswaardigheid van swart mense is en weer eens 'n voorbeeld is van die wit gemeentes wat toesig en beheer wil behou. Die Engelstalige bediening is eintlik maar bedoel vir swart mense het Dr Smith gesê. Hoewel lede van die Arcadia Faith Community, soos byvoorbeeld 'n anderskleurige diaken, hierdie bewerings as onwaar afgemaak het, het dit tog agterdog gewek (Die Beeld 18 Januarie 2002). 'n Goedbedoelde poging is egter onder verdenking geplaas en die soeke na eenheid op grondvlak het 'n besliste terugslag ervaar.

Ondeurdagte en onsensitiewe optredes of uitsprake lei daartoe dat die struikelblokke in die pad van kerkvereniging in die NG Kerkfamilie groter word en moet te alle koste vermy word.

9.7 Aanbied van politieke oplossings vir die eenheid-vraagstuk skep onrus

Dr Nico Smith (Beeld 3 April 2002: 16) verwys in 'n artikel na 'n byeenkoms in die Vrystaat van die predikante en ouderlinge van die Verenigende Gereformeerde Kerk van Suider-Afrika tot die gevolgtrekking gekom het dat die problematiek rakende die eenheid in die NG Kerkfamilie nie meer net 'n kerklike saak is nie, maar dat dit om 'n politieke saak gaan. Hulle is die mening toegedaan dat hierdie sogenaamde politieke saak die instandhouding van apartheid deur die NG Kerk is.

“Omdat apartheid in die Suid-Afrikaanse samelewing alleen deur politieke verandering beëindig kon word, sal die voortgang van apartheid in die NG Kerkfamilie ook deur politieke aksie beëindig moet word”. Voorts word daarop gewys dat sommige leraars van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika reeds besig is om beëdigde verklarings oor onregverdige diskriminasie teen kerkrade en predikante voor te berei ten einde dit voor te lê aan die Menseregtekommissie of die Konstitusionele hof.

Dr Smith ondersteun hierdie bogenoemde standpunt deur dit duidelik te stel: “Vir my lyk dit na die aangewese weg... Daarom is dit te hope dat die soeke na kerkeenwording langs politieke weë spoediger konkrete resultate sal lewer” (Beeld 3 April 2002:16). Ongelukkig verduidelik Smith nie presies wat hy met die “politieke weë” bedoel nie.

Die politieke invloed is duidelik in die feit dat plaaslike takke van die ANC reeds gemeentes hieroor begin aanspreek het. Vir die politieke gemeenskap is die bestaan van afsonderlike kerke nie meer aanvaarbaar nie.

Hierdie standpunt verteenwoordig ‘n bepaalde denke waar oplossings slegs gesoek kan word binne die politieke denkraamwerk. Hierdie uitgangspunt dien geensins die gesprek om eenheid nie. Dit dien eerder as teelaarde vir onrus en vrese. Agterdog ontstaan by die medegespreksgenote rondom die motiewe van so ‘n optrede. Kerklike sake moet op kerklike wyse hanteer word. Die inroep van politiek optrede in kerklike sake wek die indruk van ‘n soeke na gedwonge eenheid. Dit kan nooit ware eenheid bring nie. Natuurlik kan die kerk dit nie toelaat nie!

Op Maandag, 6 Mei 2002, het 'n groep Vrystaatse leraars en lidmate van die Verenigde Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika deelgeneem aan 'n optog na die NG Kerk se sinodale kantoor in Pretoria. Hulle het betoog teen die gebrek aan eenheid in die NG Kerkfamilie. Die groep het plakkate gedra met woorde soos: "Afsonderlike NG Kerke is 'n skandaal", "Apartheid is dead, except in the Dutch Reformed Church", "Dutch Reformed Church, are you still a Christiaan church?" en 'n lied gesing met die woorde: "NG shall never get to heaven". 'n Versoekskrif is aan Prof Pieter Potgieter oorhandig waarin onder andere verwys word na die voortslepende regsdinge tussen die NG Kerk in Afrika en die Verenigde Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika. Voorts is ook gevra dat die ASK van die NG Kerk by die sinode sal aandring op die vereniging van die kerke in die NG Kerkfamilie (Beeld 7 Mei 2002:3).

Ds James Buys, moderator van die Algemene Sinode van die Verenigde Gereformeerde Kerk, het daarop gewys het dat die optog sonder die medewete van die algemene sinodale kommissie plaasgevind het. "Of dit die beste manier is om die ongeduld met die NG Kerk te deel, weet ek nie," het Buys gesê. Hy het die vrees uitgespreek dat dit teenproduktief kan wees en gesê op algemene sinodale vlak wil hulle "allermens hê dat enige optrede 'n nuwe struikelblok word" (Beeld 7 Mei 2002). Hierop moet instemmend gesê word dat so 'n optrede nie die gesprek of die proses van kerkvereniging dien nie, maar eerder die persepsie by sommige laat dat oplossings en metodes wat vreemd aan die kerklike tradisie

nou ingespan word in die proses. Ds Buys is korrek in sy vrees dat hierdie optrede slegs teenproduktief is en geen ware positiewe bydrae lewer nie.

9.8 Leierskap skiet tekort aan innoverende en kreatiewe inisiatief

Die Algemene Sinode van die NG Kerk het in Oktober 1998 opnuut sy verbintenis bevestig tot samewerking met die ander lede van die NG Kerkfamilie om een kerkverband tot stand te bring (Acta Synodi, Algemene Sinode van die NG Kerk 1998:422 en 425). Ook die Algemene Sinode van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika het reeds in April 1997 dit duidelik gestel dat die gesprek rondom kerkvereniging nie moet stol nie maar “gesprekvoering moet in elk geval voor die volgende Algemene Sinode van die VGKSA ‘n konkrete resultaat lewer” (Besluiteregister van die Algemene Sinode van die VGKSA, April 1997:729-731). Hierna het die hele proses egter in ‘n slakkepas verval en uiteindelik het die proses in ‘n impasse beland.

Vanaf 1994 tot 1998 is redelike vordering gemaak met die gesprekvoering rondom kerklike eenheid. In die NG Kerk het die twee dokumente van “Sodat ons almal een kan wees...” (Nommers 1 en 2) ook gesprek op plaaslike vlak

gestimuleer. Ongelukkig was daar sedert 1998 nie baie gedoen om gesprekvoering weer aan die gang te kry nie.

Die impasse het nuwe uitdagings gebring vir die deelnemers aan die proses tot kerkvereniging in die NG Kerkfamilie. Nuwe inisiatiewe en kreatiewe denke was broodnodig in 'n era wat daarom gevra het!

Ongelukkig het die leiers van die verskillende kerke nie met entoesiasme die uitdagings aanvaar en met nuwe vars denke bly soek na oplossings nie. Ds M Lebone (NGKA) was wel bereid tot gesprek, maar het dit duidelik gestel dat hy nie positief of haastig is nie (Notule, Algemene Sinodale Kommissie van die NG kerk 16-17 Maart 1999:5-7). Voorgestelde samesprekings tussen die vier moderatore van die kerke in die NG Kerkfamilie het nooit gerealiseer nie en was 'n geleentheid wat onbenut gelaat is.

Prof Pieter Potgieter (Persoonlike onderhoud: 27 Oktober 2000) wys daarop dat hy by verskillende geleenthede telefonies met ds James Buys oor sake gepraat het en dat hy die onderneming gegee het om na prof Potgieter terug te kom. Hierdie ondernemings is nie gestand gedoen nie. Ook die versoek tot die geleentheid waar die vier moderatore byeen sou kom, het volgens prof Potgieter

nie enige resultate of reaksie opgelewer nie. Op navraag rondom die bepaalde punt het ds Buys (Persoonlike onderhoud: 11 April 2001) ontkennend gereageer en daarop gewys dat daar wel later kontak was tussen die twee kerke en wel deur 'n vergadering in Stellenbosch.

Dr W J Bruwer (Persoonlike onderhoud: 11 Mei 1999) is van mening dat dit elke keer die NG Kerk was wat die inisiatief geneem het om die gesprek tussen die lede van die NG Kerkfamilie aan die gang te kry. Wanneer die gesprek om 'n bepaalde rede nie gevorder het nie moes die NG Kerk leiding neem ten einde die proses weer sy loop te laat neem. Prof P C Potgieter (Persoonlike onderhoud: 27 Oktober 2000) bevestig dat die inisiatief voortdurend vanuit die NG Kerk gekom het om die gesprek rondom die tafel aan die gang te kry. Die behoefte het bestaan dat ook ander lede in die NG Kerkfamilie leiding sou neem en die gesprek sou laat vorder.

Die vraag moet eerlik gevra word of persoonlikhede en persoonlike verskille nie ook meegewerk het tot die huidige situasie in die NG Kerkfamilie nie. Dr van Niekerk (Sevto-seminaar: 18 September 2000:2) vra tereg of "die oorontwikkelde demokratiese bewussyn onder leiers dat hulle ondersteuners (constituency) verteenwoordig, die vrees om nog vure dood te slaan, sekulêre onderhandelingsstegniek (bv. ek sal net toegee as ek ook ontvang) wat kerklike

praktik geword het, en sekulêre metodes (verdeling van die opposisie) nie 'n beslissende rol" speel nie? Of al die bogenoemde aspekte wel 'n rol gespeel het en in watter mate dit die leiers beïnvloed het, kon nie bepaal word nie. Wat egter hier van belang is, is die feit dat die leierskap nie hierdie blokkasies en problematiek kon oplos en dinamies, op 'n kerklike wyse kon hanteer nie.

Dit is dus duidelik dat daar nie met hernude ywer gekyk is na onbenutte geleenthede en positief deur die leierskap in die NG Kerkfamilie gesoek is na oplossings nie. Wanvoorstellings en etiketering van die verskillende leiers het agterdog gewek en die leierskap het dit moeilik gevind om die situasie te oorbrug. Die leiers wat die koers moes aandui en leiding moes neem op die pad na kerklike eenheid het toegekyk terwyl die hele proses tot 'n stilstand gekom het!

9.9 Ambivalensie in die kerk skep onsekerheid

Die hunkering op twee gedagtes wat lei tot onsekerheid in die stel van ons standpunte verlam ons om sinvolle besluite te neem en doelgerig die pad vorentoe te stap. In die NG Kerk word hierdie ambivalensie ervaar byvoorbeeld ten opsigte van die Belydenis van Belhar. Prof Piet Naudé (Seminaar,

Verantwoordelike Vernuwing 13 Februarie 2001) verwys hierna wanneer hy noem dat soveel mense al teenoor hom herken het dat hulle geen probleem kan vind met die Belydenis van Belhar nie, maar tog ook nie kan kom tot die punt waar hulle dit kan aanvaar nie. In hul hart is hulle oortuig van die korrektheid van die belydenis maar aan die ander kant beleef hul die aanvaarding daarvan as 'n besluit met veelvuldige konsekwensies.

Sommige lidmate is oortuig dat die Woord van die Here vra na eenheid in die kerk en dat die opdrag onveranderd bly nl. dat ons moet soek na hierdie eenheid. Tog beleef hulle ook vrese en onsekerheid oor 'n kerkverenigingsproses. Ook onderliggende gevoelens en onverwerkte aggressie spreek hierin saam. Onsekerheid ten opsigte van die liturgie, taal, struktuur, die moontlikheid van 'n kerkskeuring, finansies en nog talle ander bring 'n ambivalente gevoel by baie tuis. Natuurlik kan baie van hierdie onsekerhede uit die weg geruim word wanneer vrae beantwoord word en duidelike kommunikasie lidmate tot kalmte bring. Tog speel hierdie belewenis van sommige 'n belangrike rol as struikelblok in die pad na kerklike eenheid.

Leiers, leraars en kerkraadslede in die kerk spreek hul ten sterkste uit ten gunste van kerkvereniging, maar in die praktyk is hierdie persone onaktief en selfs somtyds afwesig wanneer daar gewerk word vir vereniging en verhoudings

gebou word. Hierdie teenstrydigheid in die optredes van sommige skeep onsekerheid by baie. Die vraag word gevra of ons werklik ernstig is met ons bedoelings en optredes.

9.10 Finansies: 'n moeilike versperring in die pad

Op 19 Maart 1997 het die Navorsingsinstituut van UNISA 'n konferensie gehou waar die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika en die NG Kerk onder die vergrootglas geplaas is. Daar is ook gekyk na die Belydenis van Belhar en Kerk en Samelewing. Prof Christina Landman (1997:7) sê dat dit egter gou duidelik was dat finansies hoog op die agenda was. "However, the meeting was eventually convinced, ...that the stumbling block to unification is simply this: the apartheid between the haves and the hungry. The DRC is well aware of the fact that its ministers would suffer greatly in terms of salaries and pensions if the DRC were to unite with the much poorer URC. On the other hand, the URC feels that the DRC should confess with deeds, with their purses, and not only with words."

Dr S D Maluleke (1999:4) deel bogenoemde standpunt en verwys na ekonomiese motiewe wat volgens hom lede van die NG Kerk verhoed tot eenwording met die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika.

“Historical (sic!) and practical (sic!) Uniting Reformed Church is the church of the poor. Members of the DRC are rich. There are those who think that unification will force them to share their wealth. They don’t want to lose their pension and other privileges (sic!). Most of those who are thinking in this way are ministers of religion.” Die gebruik van ‘n skema van arm teenoor ryk of hulle wat sogenaamd het teenoor hulle wat nie het nie is ‘n veralgemening en ‘n oorvereenvoudiging van diè struikelblok.

Prof Pieter Potgieter (Persoonlike onderhoud: 27 Oktober 2000) bevestig dat finansies ‘n beliste struikelblok in die pad na eenheid is. Volgens hom is dit veral leraars van die NG Kerk wat besorgd is oor die gevolge van ‘n kerkvereniging op die pensioene, salarisse en eiendomme. Prof Potgieter stel dit duidelik dat daar waarborge gegee moet word alvorens daar rustigheid sal kom ten opsigte van die finansies by kerkvereniging.

9.11 Gebrek aan genoegsame kontak en begrip op plaaslike vlak lei tot die gevoel van skeiding

Suksesvolle kontak en samewerking op plaaslike vlak (sien 7.5) tussen kerke in die NG Kerkfamilie het reeds bydraes gelewer tot hernude hoop op die

kerkverenigingsproses. Verskeie projekte, kontakgeleenthede, broederkringe, konvente en vergaderings op Sinodale en Ringsvlak laat die gevoel van samewerking sterk na vore tree. Ook heelwat voorbeelde van samewerking op gemeentelike vlak spreek hierin mee. Tog is daar nog baie ruimte vir groei op die plaaslike vlak.

Die gebrek aan meer kontak op grondvlak het tot gevolg dat die lidmate nie altyd hierdie eenheid ervaar nie. Die gevolg hiervan is dat hulle die geleentheid ontnem word om werklik te kan saamwerk, beplan, misverstande uit die weg ruim, openhartig kommunikeer oor die verlede en saam positief die toekoms tegemoet te gaan. Hoewel heelwat lidmate elke dag saam in dieselfde fabriek of kantoor werk, mede-leerlinge of ouers by dieselfde skool is of moontlik lede van dieselfde sportklub is, bly hulle nog kerklik van mekaar verwyder. Gemeentes op plaaslike vlak kan soveel meer doen om geleenthede te skep waar lidmate in die NG Kerkfamilie kan saamkom om hul eenheid in Christus prakties te beleef en uit te leef. Gesamentlike eredienste, Bybelskole, jeugaktiwiteite, gesamentlike uitreikprojekte en nog talle meer kan 'n bydrae lewer in hierdie proses.

Lidmate in die verskillende kerke beleef en verstaan op grondvlak weinig van hierdie eenheid en dit het 'n struikelblok in die pad na kerkvereniging op institusionele vlak geword. Verwydering en gebrek aan begrip hou ons uitmekaar

en dit kan alleen oorbrug word deur opregte kontak en bou van onderlinge verhoudings in gemeenskappe waar ons op verskillende vlakke van die samelewing reeds saamwerk.

9.12 Botsende standpunte rondom taal dien as remskoen vir eenheid

“Taal het die potensiaal om kerkvereniging tussen die NG Kerk, die Verenigende Gereformeerde Kerk (VGK) en die Reformed Church in Africa skipbreuk te laat ly” (Beeld 30 Maart 1996:2). In die NG Kerkfamilie word verskillende tale gepraat. As gevolg van verskillende tale en kulture is die vraag of dit korrek en sinvol hanteer sal word wanneer die eenheid ’n realiteit gaan word. Verskillende standpunte word ingeneem rondom diè belangrike vraag.

Prof Pieter Potgieter (Beeld 30 Maart 1996:2 en 7) het dit duidelik gestel dat die prys van kerkvereniging te hoog is as dit sou beteken dat mense nie meer hul moedertaal in die kerk kan gebruik nie. “Dit sal sonder twyfel tot skeuring in die NG Kerk lei” het Prof Potgieter gesê. Hierteenoor het Ds Nick Apollis, leraar van die Verenigende Gereformeerde Kerk, daarop gewys dat ringe self kan besluit oor die gebruikstaal en voorsiening word vir taal gemaak ten opsigte van die plaaslike gemeentes om hul eie taalvoorkeur te gebruik. Hy gaan selfs verder

deur te sê: “n Mens kry die indruk dat sekere afgevaardigdes van die NG Kerk nie hart en siel in die proses van vereniging is nie” (Beeld 30 Maart 1996: 2).

Dr Pieter Fourie, direkteur van publikasies en inligting van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika, het erken dat daar bepaalde meningsverskille tussen die NG Kerk en die VGKSA is rakende die rol wat aan taal toegeken word. Hoewel taal ‘n belangrike saak is, moet dit volgens die VGK ondergeskik wees aan die beginsel van eenheid. ‘n Aantal jare later spreek Dr Nico Botha, leraar van dieselfde kerk hom hieroor uit deur te sê: “...sy kerk het miskien gefouteer deur soveel klem op eenheid te plaas en byna fanaties net ‘n sinodebesluit oor formele eenheid na te jaag. Die gevolg is dat hulle nou probleme op grondvlak het oor kwessies soos taal” (Beeld 23 April 2002:3).

Wedersydse begrip vir taalvoorkeure in die kerk is van kardinale belang. Taalverskeidenheid is ‘n realiteit en vorm deel van die verskeidenheid in eenheid. Moedertaal voorkeur mag nie opgehef word nie, maar op die weg na eenheid sal opofferings gemaak moet word deur byvoorbeeld ‘n ander taal te praat of tyd in te boet met vertaling tydens vergaderings sodat die eenheid daardeur gedien kan word.

9.13 Kerklike eenheid is nie hoog genoeg op die agenda nie

In die post-apartheidsera worstel die kerk met verskeie vraagstukke buite die kader van kerkvereniging. Finansiële onsekerheid, beplanning, vernuwing in die kerk, fisiese nood van mense, werkloosheid, spanning en stres, vigs, misdaad en gesinslewe is maar enkele van die sake wat die aandag van die kerk verg. Dit kan egter daartoe lei dat die kerk sy fokus op die eenheid in die kerk verloor of die saak bloot op die agtergrond skuif. Dit kan selfs gebeur dat die saak doelbewus nie op die sakelys verskyn nie, as gevolg van ander prioriteite.

Prof Julian Muller (*Beeld* 19 Februarie 2001:6) beskryf ingrypend hoedat so 'n situasie homself voorgedoen het tydens 'n gesamentlike vergadering tussen verteenwoordigers van die Sinodes van Noord- en Oos-Transvaal van die NG Kerk en die Sinode van Noord-Transvaal van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika. 'n Gesamentlike projek is tydens die vergadering bespreek. Aan die einde van die vergadering het die voorsitter gevra of daar agendapunte is met die oog op die volgende vergadering. "Vinnig en spontaan word die meeste van die aktuele sake van die dag opgenoem: armoede, vigs, misdaad, ensovoorts. Alles word deur die wittes in die vergadering genoem. Net een onderwerp word uit swart geleedere genoem: kerkvereniging."

Al sou ons die mees prysenswaardige projekte aanpak en met opregtheid soek na samewerking tussen die kerke in die NG Kerkfamilie, maar ons plaas die saak van kerkvereniging nie hoog op die agenda nie, verloor ons eenvoudig geloofwaardigheid. Solank die agendapunte nie spreek van die kerke se erns met eenheid in die NG Kerkfamilie nie, sal die vordering op die pad na eenheid ons bly ontwyk.

Kerkvereniging moet die eerste taak van die NG Kerkfamilie wees. Alle kerke moet gefokus bly op hierdie belangrike saak.

9.14 Opregte liefde, versoening en vergifnis ontwyk die NG Kerkfamilie.

“Dis ‘n skandaal, ‘n verskrikking dat die NG Kerkfamilie nie één is nie... As u praat oor vernuwing, moet u praat oor die liefde wat nie in die NG Kerkfamilie bestaan nie. Ek hoop u gaan manskans genoeg wees om daarvoor te praat.” Só het Prof Piet Meiring (Beeld 15 Februarie 2001:2) die konferensie oor verantwoordelike vernuwing te Randburg uitgedaag in ‘n vurige pleidooi om eenheid in die NG Kerkfamilie. Die kerk kan alleen ‘n getuie van liefde wees as liefde sigbaar in die kerk is, het prof Meiring tereg gesê.

Juis vanuit die Nagmaal, wat trouens so sterk spreek rondom eenheid, het die skeiding in die NG Kerkfamilie op grond van kleur gekom en het dit vir bykans 'n eeu en 'n half sterk gefigureer in hierdie kring. Die vraag kom onwillekeurig op: Het dit nie nou juis tyd geword dat die kerke in die NG Kerkfamilie eerlik en opreg teenoor mekaar bely, onderling onvoorwaardelik vergewe en die pad saam begin stap nie?

Ons kan in die tronk van ons eie skuldgevoelens en haat bly woon óf ons kan die sleutels van vryheid in ons hand neem: die sleutel wat genoem word "vergifnis" en ons kan uitstap met vryheid in ons hart. Omdat ons nog huiwer om tot hierdie stap oor te gaan ontwyk ware versoening die NG Kerkfamilie. In die plek daarvan het agterdog, etiketering, veralgemening, persepsies en vooroordele die onderlinge verhouding vertroebel.

Hofmeyr (1992:106) wys daarop dat "Versoening is een van die sleutels tot 'n nuwe, 'n beter en 'n meer verenigde Suid-Afrika: versoening met God wat mense met mekaar laat versoen. Eventuele versoening dwarsoor skeidsure en misverstand is een van die positiefste mikpunte wat saam aangepak moet word". Die moeilike pad van versoening sal eerlik en opreg gestap moet word met die wete dat ons met God versoen is en nie anders kan as om versoenend te soek na oplossings nie. Prof Crafford (1979:52-53) is van mening dat versoening van

die grootste belang is en dat daar versoening moet kom “in hierdie gebroke wêreld tussen ryk en arm, tussen sosialis en kapitalis, tussen verskillende rasse en kleure en tussen verskillende volkere en stamme. Die kerk moet altyd sy taak sien as een van versoening en teenoor ‘n etiek van stryd moet die christen ‘n etiek van versoening stel.”

“Daar is geen goedkoop kitsresep vir versoening nie, ‘n mens kan dit nie uit ‘n mikrogolfoond optower nie. Dit kom alleen deur die versoening wat God bewerkstellig deur Jesus Christus wanneer mense wat sy vrede ken, as agente vir versoening optree. Versoening kos ‘n prys...” (Die Voorligter Desember 2001/ Januarie 2002:21-22).

Die NG Kerkfamilie laat wenkbroue lig in die wêreld omdat ons liefde onderling eenvoudig ons getuienis as kerklike familie tot swye geroep het. Prof Julian Muller maak tereg die volgende gevolgtrekking: “Sonder kerkvereniging sal ons nooit geloofwaardig kan wees nie, al doen ons ook wat” (Beeld 19 Februarie 2001:6).

Prof Nico Smith pleit in ‘n artikel in Die Voorligter (17 Maart 2000:13) dat daar geleentheid geskep word waar predikante, lidmate en kerkslede van die NG

Kerk en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika die geleentheid gebied word om getuienis te kom lewer oor optredes wat volgens hulle 'n skending van die Christelike evangelie is. Hy verwys na diè geleentheid as 'n sogenaamde "Kerklike waarheids-en-versoeningskommissie".

Myns insiens is hierdie versoek nie so onbillik as wat dit dalk mag voorkom nie. So 'n geleentheid sal natuurlik nie op dieselfde wyse kan geskied as die staat se Waarheids- en- Versoeningskommissie nie, maar wel op 'n kerklike wyse binne die NG Kerkfamilie. Ook sal nie net die twee kerke daarby betrek moet word nie, maar alle kerke in die NG Kerkfamilie, omdat daar tussen die verskillende kerke onderling verskeie sake is wat aangespreek moet word. So sal ook die onafgehandelde hofsake tussen die NG Kerk in Afrika en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika op die tafel geplaas moet word. Reg oor die land kan die voorbeeld van die Wes-Kaapland gevolg word deur 'n konvent te reel. Dit sal geleenthede skep wat gesprek sal stimuleer en 'n beter onderlinge begrip tot gevolg hê.

HOOFSTUK 10

MODELLE VIR KERKEENHEID

Kerklike eenheid is nie net 'n belydenis nie, maar moet sigbaar gemaak word. Dit bly die verantwoordelikheid van die kerk om hierdie eenheid te bely, dit te beleef en ook sigbaar te maak. Verskillende modelle het geleidelik op die voorgrond getree in die gesprek rondom kerklike eenheid in die NG Kerkfamilie. Sommige van die modelle was nog nie volledig uitgewerk nie, maar het reeds 'n gedagtegang of standpunt verteenwoordig. Aangesien die hele proses in 'n impasse verval het, het dit tot gevolg gehad dat die denke rondom bepaalde modelle ook bykans tot stilstand gekom het.

Die volgende kan op die tafel geplaas word as moontlikhede in die soeke na eenheid in die NG Kerkfamilie:

10.1 Die NG Kerk in Afrika gee die eerste tree

Reeds so vroeg as 1975 het die NG Kerk in Afrika sy standpunt duidelik gestel ten opsigte van diè kerk se wens tot kerklike eenheid: “Die Algemene Sinode wens om met die Indian Reformed Church, die Nederduits Gereformeerde Sendingkerk en die Nederduitse Gereformeerde Kerk tot een kerk verenig te word, en dra dit aan die Algemene Sinodale Kommissie op om met die oog hierop met hulle in verbinding te tree” (Agenda, NG Kerk in Afrika 1975:253).

Daar sou bykans eers ‘n dekade verloop voordat die NG Kerk in Afrika in 1983 drie modelle geformuleer het in sy projeksie van die proses tot kerkeenheid. Die uitgangspunte van die modelle was die onderskeid tussen wat nie aanvaarbaar was nie en die elemente waaruit die kerklike eenheid bestaan.

Die elemente wat nie in die kerklike eenheid aanvaarbaar was nie, het die volgende drie punte bevat:

- i. apartheid wat skeiding tussen gelowiges bring;
- ii. minderwaardigheid van een bepaalde groep teenoor ‘n ander groep;

- iii. etnisiteit wat as konstrukturale faktor vir die kerkverband dien.

Konstituerende elemente vir kerkeenheid is as volg geformuleer:

1. een belydenis;
2. een kerkorde;
3. een lidmaatskap;
4. een legitimasie;
5. een fondsestruktuur.

Drie modelle is aangebied as moontlike oplossings:

“Model 1

- * Die afsonderlike gemeentes en kerkrade van die ‘ou’ kerke bly voortbestaan, maar binne die een nuwe kerkverband. Die belangrike is dat enige lidmaat binne die kerkverband te enige tyd, indien omstandighede sodanig is, sy attestaat na enige van die vier gemeentes kan oordra.

- * Leraars sal oor en weer beroepbaar wees na enige van die gemeentes in die kerkverband.
- * Op rings-, streeks-, en Algemene Sinodevlak is daar afsonderlike vergaderings van die 'ou' kerke, maar nou binne die een nuwe kerk.
- Op streeksinodevlak bestaan daar net een kommissie vir elk van die diensterreine van die kerk, bv. Jeug, sending, ens. Die kommissies word saamgestel uit lede van elk van die sinodes wat betrokke is, en almal het volle stem.
- Die vier kerke kom saam in een nasionale sinode wat bestaan uit afgevaardigdes uit die vier 'ou' sinodes. Die nasionale sinode is nie 'n 'oorkoepelende' sinode nie, ook nie 'n soort 'Federale Raad' nie. Dit is 'n gevolmagtigde sinode wat besluite neem vir die hele 'nuwe' een NG Kerk in die een kerkverband.

Model 2

Hierdie model is dieselfde as model 1 met die volgende verstellings:

- * Vanaf ringsvlak of streeksvlak is daar nou net een vergadering vir die lidkerke.
- Op gemeentevlak bestaan die onderskeie gemeentes.

Model 3

By die model is daar net een gemeente op 'n bepaalde plek.

- * Die grense vir gemeentes is geografiese grense.
- * In die hele kerkverband is daar net een struktuur” (Kunneke 1993:287-288).

Die NG Kerk in Afrika het hiermee ten minste 'n poging aangewend om 'n aantal modelle op die tafel te plaas sodat gesprek gestimuleer kon word. Die Algemene Sinode van die NG Kerk in Afrika het dit duidelik gestel dat daar nie noodwendig 'n keuse vir 'n bepaalde model gemaak hoef te word nie. Daar kan op verskillende vlakke gewerk word om die eenheid sigbaar te laat word (Agenda, Algemene Sinode van die NG Kerk in Afrika 1987:275). Later het die Sinode ook gevra na die resultate in die proses (Acta Synodi, Algemene Sinode van die NG Kerk in Afrika 1991:14).

10.1.1 Evaluering

- Die prinsipiële uitgangspunt van die drie bogenoemde modelle is duidelik,

naamlik dat verskeidenheid volg op eenheid in die liggaam van Christus.

- Die verskeidenheid word erken, maar die voortbestaan van die sogenaamde “ou” kerk op plaaslike vlak adem nog sterk die gedagte van rasgeskeide kerke. (Model 1)
- Model 3 maak geen ruimte vir verskeidenheid nie, eenheid word op alle terreine gehandhaaf.
- Eenheid sal by model 1 van bo af georganiseer moet word. Dit sal dus ‘n beweging wees van bo na onder en geen beweging of organisering van onder af, dus plaaslik, na bo nie.

10.2 Die NG Kerk plaas riglyne vir een kerkverband op die tafel

In 1990 is reeds opdrag aan die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk gegee om strukture uit te werk vir een kerkverband. Die ontwerp vir ‘n kerkverband is in die vorm van riglyne deur die kommissie in *Die Kerkbode* (26 Maart 1993:14) gepubliseer met die bedoeling om die kerk in die breë by die gesprek te betrek.

Sadler (*Die Kerkbode* 26 Maart 1993:14) is van mening dat hierdie ontwerp uit twee gelykstaande onderdele bestaan, naamlik dat :

1. Die strukture in die verskillende kerke so behou word en geen eise word gestel dat strukture moet verdwyn nie.
2. Die voorgestelde sinode het as verenigde liggaam meer funksies as bloot 'n adviserende liggaam. Hierdie verenigde sinode sal bindende besluite kan neem, met die beperking dat daar konsensus of algemene instemming sal wees. Sadler (Die Kerkbode 26 Maart 1993:14) wys daarop dat hierdie beginsel "...in ooreenstemming met 'n gereformeerde kerkregtelike beginsel dat kerklike besluite liefers nie met oorstemming nie maar met ooreenstemming geneem word." Hoewel Sadler sy standpunt laat berus op die feit dat dit 'n gereformeerde kerkregtelike beginsel is, moet egter daarop gewys word dat dit nie die gangbare gebruik in die NG Kerk is nie. Die Algemene Sinode neem verskeie besluite met 'n meerderheidstem. Kunneke (1993:298) merk tereg op: "Die aanbieding van 'n beginsel wat nie deur die kerk self toegepas word nie, is op sigself 'n weersprekende aanbod."

Die Sinode van die NG Kerk het in 1994 die bogenoemde Riglyne vir 'n model vir een verband in die NG Kerkfamilie tesame met die Kerkorde van 1994 goedgekeur as gespreksbasis en is dit na die Gesamentlike Kommissie vir oorweging verwys. Die riglyne was soos volg:

- "1. Lidmaatskap van die huidige gemeentes van die Familie van die NG Kerke is oop vir alle gelowiges wat die belydenis van die betrokke

- gemeente aanvaar. Dit beteken dat lidmate oor en weer by gemeentes van die ander kerke kan inskakel.
2. Gemeentes, ringe en sinodes binne die Familie van Ned Geref Kerke kan na behoorlike ooreenkoms, inskakel by gemeentes, ringe en sinodes van ander kerke en word dan volledig deel van daardie kerk.
  3. Kerkrade, ringe, sinodes en algemene sinodes wat dit so verkies, gaan voort om te funksioneer soos dit tans die geval is, met behoud van huidige name, bepalinge en reglemente.
  4. Strukture vir samewerking tussen gemeentes, kerkrade, ringe en sinodes moet tot stand gebring word sonder om die kerkregtelike posisie van kerkvergaderings in die gedrang te bring.
  5. Evangeliedienaars is oor en weer beroepbaar.
  6. As uitdrukking van die een kerkverband, word 'n verenigde sinode vir die Ned Geref Kerk, die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika en die Reformed Church in Africa voorgestel waar daar oor sake van gemeenskaplike belang op 'n basis van konsensus besluite geneem kan word.
  7. Hierdie sinode word saamgestel uit al die bestaande sinodes van die drie kerke in 6 genoem, volgens 'n stelsel van proporsionele verteenwoordiging.
  8. Die bestaande algemene sinodes (van die Ned Geref Kerk en van die Ned Geref Kerk in Afrika) besluit self of en wanneer hulle wil ontbind.

9. As saambindende liggaam vir al die lede van die NG Kerk-familie (binne- en buitelands) kan gedink word in terme van 'n Bond van Ned Geref Kerke.
10. Namate die groeiproses na groter sigbaarmaking van die kerkeenheid vorder, kan verdere aandag aan bykomende strukture gegee word. Sake soos die belydenisskrifte, juridiese probleme, ensovoorts sal deurlopend moet aandag kry" (Acta Synodi, NG Kerk Algemene Sinode 1994:441-442).

Hoewel hierdie slegs riglyne was en nie 'n volledig uitgewerkte model vir eenheid nie, spreek dit reeds duidelik van die rigting waarheen die NG Kerk wou beweeg ten opsigte van die eenheid in die NG Kerkfamilie. Ongelukkig is hierdie standpunt van die NG Kerk reeds in 1993 gekritiseer deur ds Sam Buti, 'n vorige moderator van die NG Kerk in Afrika, en ds Nick Apollis, 'n vorige moderator van die NG Sendingkerk, toe hulle na die model verwys het as 'n poging van neo-apartheid in die eenheid. Prof Meiring het hierop gereageer deur daarop te wys dat die model geensins met neo-apartheid te make het nie. "Dit is 'n dinamiese model wat kerkeenheid so glad en spoedig moontlik kan laat verloop", het hy gesê. Dr Talbot Sadler het ook daarop gewys dat die proses nie geforseer moet word nie (*Die Kerkbode* 29 Oktober 1993:1).

10.2.1 Evaluering

Die volgende kan uitgewys word as sake van belang ten opsigte van die riglyne wat die NG Kerk daargestel het:

- Afsonderlike kerkverbande word gehandhaaf en reflekteer nog steeds die geskeidenheid en afsonderlikheid van die verlede.
- Verskeidenheid dien as vertrekpunt in die kerklike struktuur. Eenheid volg hier op verskeidenheid en nie andersom nie.
- Die verenigende sinode kan wel bindende besluite neem maar slegs deur konsensus of eenstemmigheid. Met hierdie beperking sal die sinode hom egter weer op die vlak van die Federale Raad bevind. Konsensus of eenstemmigheid is nie die algemene gebruik in die NG Kerk nie en daarom is dit vreemd dat dit hier as 'n vereiste gestel word.
- Die verwysing na 'n sogenaamde "groeiproses na groter sigbaarmaking" van die kerkverband moet positief gesien word. Tog is dit jammer dat die bepaalde deelnemers en hulle onderskeie rolle in die groeiproses nie verwoord is nie. Ook geen moontlike tydsaanduiding word gegee nie.
- Daar moet met Kunneke (1993:299) saamgestem word as hy sê dat hierdie model "reflekteer 'n dualistiese kerkregtelike kerkbegrip wat in die Ned. Geref. Kerk bestaan." Na binne, wat sy kerkverband betref, funksioneer die NG Kerk binne sy strukture as 'n eenheidskerk, maar na buite in sy kerkverband staan die NG Kerk 'n samewerkingstruktuur voor.

- Die riglyne soek slegs raakvlakke waarbinne interaksie kan plaasvind. Die doelwit moet eerder wees dat die interaksie bepaalde invloed sal hê op die bestaande situasie en strukture.
- Die riglyne vertoon bepaalde ooreenkomste met model 1 van die NG Kerk in Afrika (Vergelyk 10.1).

10.3 Die Verenigende Gereformeerde Kerk voeg eenheid en verskeidenheid saam

Volgens die model van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika word 'n eenheid gevorm deur 'n Algemene Sinode, streeksinodes en ringe en wel op grond van 'n gemeenskaplike kerkorde. Volledige vereniging op hierdie vlakke vind plaas, asook alle kommissiewerk. Hierdie model is in 'n groot mate in werking gestel met die vereniging van die NG Kerk in Afrika en die NG Sendingkerk in 1994.

Dr Andries Botha, 'n voormalige skriba van die Sinode van die NG Sendingkerk, het die model soos volg beskryf: "Daar is een algemene sinode en almal wat binne 'n geografiese gebied woon, behoort aan dieselfde streeksinode. So ook ringe wat binne dieselfde geografiese gebied is. Die gemeentes funksioneer soos hulle tans is, maar word by die ringe ingeskakel as gemeentes van die nuwe kerk" (*Die Kerkbode* 29 Oktober 1993:1).

Op gemeentevlak word die gemeentes toegelaat om te funksioneer soos hulle tans doen. Ruimte word gelaat vir verskeidenheid op plaaslike vlak. Ten einde die verskeidenheid volledig deel van die model te maak kan wyksgemeentes met eie kerkrade georganiseer word om vir verskillende taal- en kultuurgroepe voorsiening te maak. Spiritualiteitsverskille word ook in berekening gebring ten opsigte van verskeidenheid. Tog bly die ideaal bestaan dat gemeentes sal verenig waar dit enigszins moontlik is (Hofmeyr 1996:339-340). Reeds in 1978 het die NG Sendingkerk besluit “dat kerkvereniging vanaf gemeentevlak beskou moet word as die enigste Gereformeerde basis waarop onderhandelinge gevoer sal word met die oog op die konkrete realisering van die Godgegewe eenheid binne die familie van die NG Kerk” (Acta Synodi, NG Sendingkerk 1978:495-496).

Die model skep ruimte waarin gemeentes geleidelik na mekaar toe kan groei. Die verbetering van onderlinge verhoudings en die ontwikkeling van beter begrip vir mekaar skep nuwe potensiaal.

10.3.1 Evaluering

- Die model slaag daarin om 'n sinvolle balans tussen eenheid en verskeidenheid te verkry. Die meerdere vergaderings vorm die eenheid terwyl daar voorsiening gemaak word vir verskeidenheid op die plaaslike vlak.

- Op plaaslike vlak word eenheid nie geforseer ten opsigte van taal en kultuurverskille nie. Ruimte word gelaat vir verskeidenheid in die liturgie, aanbiddingstyl en bediening.
- Eenheid en verskeidenheid kan onderskei word maar mag nooit geskei word nie. Die uitgangspunt moet altyd wees eenheid te midde van verskeidenheid en nooit verskeidenheid ten koste van eenheid nie.
- Ruimte word gelaat vir 'n groeiproses tussen gemeentes. Ongelukkig gee die model nie 'n duidelike uiteensetting van die proses nie. Ook is daar nie 'n bepaalde tydperk aan gekoppel nie.
- Die model vertoon bepaalde ooreenkomste met model 2 van die NG Kerk in Afrika (Vergelyk 10.1).

10.4 Oorkoepelende Sinode : 'n uitgediende model

Samewerking in die NG Kerkfamilie en die strewe na eenheid het alreeds in 1955 grondslag gevind toe A B du Preez (1955:42) "een algemene ekumeniese Ned. Geref. Sinode van Suid-Afrika" voorgestel het. Later is hierdie gedagte uitgebrei na die idee van 'n sogenaamde "oorkoepelende sinode". Die Oorkoepelende Sinode sou dien as struktuur vir eenheid in die NG Kerkfamilie. Boshoff (1976: 20-26) het hiermee saam ook bepaalde vlakke aangedui waarop kontak, skakeling en samewerking tussen die kerke onderhou moet word.

Die NG Sendingkerk het in sy strewe tot eenheid die moontlikheid gesien dat die Federale Raad omskep kan word in 'n oorkoepelende sinode. Heftige polemieke het ontstaan en uiteindelik het die NG Kerk en die NG Sendingkerk onderskeidelik besluit om nie die idee van 'n oorkoepelende sinode te aanvaar nie. In die Gereformeerde kerkreg is 'n oorkoepelende sinode onhoudbaar, veral omdat dit tussen Sinodes van kerke sou bestaan waarvan die gemeentes nie institusioneel aan mekaar verbind is nie.

Hoewel ondersteuners van die gedagte vir 'n oorkoepelende sinode verwys na die Dortse Kerkorde van 1618 (art 51) waardeur die Nederlandssprekende en die Franssprekende gemeentes in Nederland onderling gereël is, is dit duidelik dat die situasie in die NG Kerkfamilie hiervan verskil. Bosch (1987:70) verduidelik die verskil tereg soos volg: "...in 1618 was die totale strukturele eenwording van die Hollandse en Franse gemeentes nie 'n *articulus stantis et cadentis ecclesiae*, 'n geloofsartikel waarby die kerk sou staan of val, waarby die geloofwaardigheid van die kerk self in die spel was nie. By ons egter, juis omdat die eenheid vanweë allerlei teologiese en ideologiese redes geskend is, is 'n strukturele eenheid wat verder as 'n 'Oorkoepelende' Sinode gaan 'n *sine qua non*." Prof Bosch (1987:69-70) stel dit duidelik dat hy van mening is dat 'n sogenaamde "Oorkoepelende Sinode" nie die oplossing tot die probleem sal wees nie.

Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika sien die plaaslike kerk as volledig kerk en hierdie kerke kom byeen in klassies. Daarnaas kom die partikuliere sinodes

(vroeër genoem provinsiale sinodes) byeen. Die sogenaamde Nasionale sinodes kom drie-jaarliks byeen. Die Sinodes van Soutpansberg, Suidland en die Middellande bestaan hoofsaaklik uit anderstaliges en anderskleuriges. Hierdie sinodes kom byeen as 'n algemene sinode of as 'n oorkoepelende sinode (Spoelstra 1989:275-282). Hierdie sinode hanteer veral sake van leer en belydenis. Ongelukkig het hierdie sinode egter vir 'n hele aantal jare nie vergader nie.

Soos reeds daarop gewys is het die NG Kerk en die NG Sendingkerk reeds besluit dat hul nie ten gunste van 'n oorkoepelende sinode is nie. Ook die NG Kerk in Afrika het in die aanbieding van sy modelle dit duidelik gestel dat hulle nie 'n oorkoepelende sinode in gedagte het nie en dit ook nie voorstaan in die proses van kerkvereniging in die NG Kerkfamilie nie.

10.5 Die Geestelike model fokus op die onsigbare kerk

Die Geestelike model gaan van die standpunt uit dat die Kerk van Christus sy eenheid vind in die feit dat net die Here weet wie waarlik gelowiges is. Die ware kerk is dus onsigbaar. Die sigbare kerk soos dit aan ons bekend is, is niks meer as bloot maar 'n kombinasie of mengsel van gelowiges en huigelaars nie.

Hierdie model stel dit duidelik dat die eenheid in die kerk slegs geestelik is en dus nooit sigbaar gestalte hoof te kry nie. In die sondige wêreld sal ons nooit

hierdie onderskeid tussen gelowiges en huigelaars kan tref nie. Alleen maar by die wederkoms sal hierdie onderskeid sigbaar word. Die model streef daarna om alleen maar op die geestelike vlak eenheid te soek en hierdie eenheid bind alle gelowiges regoor die wêreld saam tot die eenheid in Christus. Geen eis vir 'n sigbare institutêre eenheid bestaan nie.

Hoewel hierdie denke tog vroeër by sommiges in die NG Kerkfamilie en wel meer spesifiek in die NG Kerk posgevat het, is die model nie deur almal ewe entoesiasies ontvang nie. König (1979:95) wys daarop dat die geestelike model tog in die later jare al hoe meer verwerp is, ook plaaslik in die NG Kerk.

10.5.1 Evaluering

- Die eerste waarheidselement in die geestelike model is inderdaad dat dit net God is wat in die laaste instansie by die wederkoms sal oordeel oor wie Sy kinders is.
- Hierdie kinders van God is egter sigbare mense wat in opdrag van Jesus Christus sigbare dinge doen en behoort tot 'n sigbare instansie. Hulle kom sigbaar by mekaar, dien mekaar en bedien die sakramente van die nagmaal en die doop sigbaar. Ook hul lofprijsing, getuienis en prediking is hoorbaar.

- Die Bybel praat in terme van die Kerk in sigbare tekens, naamlik die Kerk is die liggaam van Christus (sigbaar, hoorbaar en tasbaar), die volk van God en die tempel van God. Dié beelde van die Kerk het net sin as die Kerk sigbaar is.
- Die tweede waarheidselement is die feit dat die Kerk wel 'n geestelike eenheid is. Natuurlik vorm alle gelowiges reg oor die wêreld saam 'n eenheid in hul Verlosser Jesus Christus. Hierdie geestelike eenheid is belangrik, maar is nie alleen die enigste gestalte van die Kerk nie. Alhoewel ons geestelik na eenheid soek moet dit ook sigbaar gestalte vind in die sigbare Kerk. Die Kerk het nie net 'n geestelike eenheid nie, maar ook 'n eenheid wat institutêr gestalte moet vind (Van der Linde 1965:116-117).
- In hierdie model word die geestelik oorbeklemtoon ten koste van die sigbare Kerk.

10.6 Eskatologiese model plaas die eenheid in die toekoms

Die eskatologiese model is baie nou verwant aan die geestelike model en word deur sommige gesien as bloot 'n verlengstuk van laasgenoemde. Volgens die eskatologiese model is die eenheid eers bereikbaar op die nuwe aarde nà die wederkoms van Christus. Ons sal hier altyd onvolmaak wees en dus nooit

werklik en volkome tot eenheid kan kom nie. Die sondige werklikheid sal ons voortdurend van eenheid weerhou.

Hierdie model fokus op die toekoms en plaas alleen maar sy hoop op eenheid op die een dag wanneer God alles nuut sal maak. Hiervolgens hoef daar nie nou met ywer en toewyding gewerk te word aan die eenheid nie. Geen opdrag word nou aan die Kerk gegee om met geloof te werk en te soek na strukturele of organisatoriese eenheid in die Kerk nie. Daar word alleen maar hoopvol vooruit gekyk na die eenheid wat volkome sal wees eers in die nuwe hemel en die nuwe aarde.

10.6.1 Evaluering

- In die eskatologiese model is daar tog 'n waarheidselement, naamlik dat ons wel nog nie volmaak is nie. Ook dat ons met verwagting en hoop vooruit kyk na die wederkoms waar alles in volheid voor God sal staan.
- Die Here Jesus bid (Joh 17:21) dat ons nou reeds een sal wees sodat die wêreld kan glo. Hoewel daar in die eenheid van die Kerk 'n eskatologiese faset is, neem dit egter nie die verantwoordelikheid van die Kerk weg om met toewyding nou reeds te soek na ons eenheid in Christus en dit met alle ywer sigbaar te maak nie.

10.7 'n Federale vorm van kerkverband in die konsultatiewe model

Volgens die konsultatiewe model ontstaan bepaalde rade waarop verskillende kerke verteenwoordig is. Hierdie rade skep die geleentheid waar verskillende kerke met mekaar oorleg pleeg oor onder meer gemeenskaplike probleme of projekte.

In die NG Kerkfamilie het die Federale Raad in 1964 ontstaan. As sulks was die Federale Raad 'n vergadering waarin die besluite van die meerdere of gesamentlike vergaderings nie bindend was op die deelnemende kerke nie. Formeel-juridies gesproke is besluite slegs gesien as adviserend van aard (Van der Watt 1987:23-25). Strauss (1999:33) wys tereg daarop dat "die Federale Raad die vergadering van 'n federale vorm van kerkverband" was. Hy wys verder daarop dat 'n federale verband meestal 'n "losser" vorm van kerkverband is en duidelik onderskei moet word van 'n sinodale vorm van kerkverband. In die sinodale kerkverband is die besluite bindend vir die mindere vergaderings sowel as die deelnemende gemeentes.

Vir alle praktiese doeleindes het die Federale Raad opgehou om te funksioneer en bestaan tans nie meer nie. Vir sommige bly die moontlikheid van die herlewing van die Federale Raad 'n oplossing vir die soeke na eenheid in die NG Kerkfamilie. Ander lede van die NG Kerkfamilie sien dit egter nie as 'n sinvolle oplossing nie.

Prof Pieter Potgieter (Beeld 13 Oktober 1998:13) het voorgestel dat 'n ander soort kerkverband moontlik 'n oplossing kan bied, naamlik 'n sogenaamde "bond van kerke". "Dit is 'n struktuur wat na buite sê die kerk is een familie, al is daar 'n paar sake waaroor almal nie eens is nie." Hy verwys na die Evangelische Kirche Deutschlands (EKD) en die Switserse Federasie van Evangeliese Kerke wat so 'n bepaalde vorm van kerkverband het. Tog erken Potgieter dat die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika nie noodwendig opgewonde oor die voorstel sal wees nie. Hierdie gedagte is egter ook gebaseer op die konsultatiewe model.

Dit lei geen twyfel nie dat die Federale Raad en ander soortgelyke rade heelwat gedoen het om kerke nader aan mekaar te bring en nouer te laat saamwerk. Ongelukkig kan hierdie rade as finale gestalte van eenheid in die kerk nie bevredig nie.

10.7.1 Evaluering

- Die model bied moontlikhede waar kerke soek na nouer samewerking en pogings wil aanwend tot gemeenskaplike projekte. Kerke wat relatief vêr van mekaar staan kan beslis by hierdie model baat vind.
- Ongelukkig bevredig die model nie waar daar reeds 'n pad geloop is en daar 'n ware behoefte aan nouer eenheid is nie.

- Besluite is nie bindend nie en is slegs adviserend.
- Die Kerk moet in sy getuienis die boodskap uitdra van eenheid in Christus wat deur die vernuwende krag van die Heilige Gees mense uit alle tale, volke en nasies saambind tot die èn huisgesin van God en een broederskap in Christus. Deur bloot konsultatief en op 'n onverbonde wyse saam te werk sal hierdie getuienis nie tot sy reg kan kom nie.
- König (1979:96) is van mening dat hierdie model in die konteks van die NG Kerkfamilie nog meer ongeloofwaardig is as daar gepleit word vir 'n organisatoriese eenwording "maar terselfdertyd volstaan word met 'n raad tussen die vier 'kerkverbande' van die één N. G. Kerk! Dit kan net uit een dryfveer verklaar word, dat volk of ras 'n belangriker rol as Christus speel in die konstituering en organisering van die kerk." Hiermee wil die skrywer homself vereenselwig.

10.8 Organiese eenheid as gesindheid

Prof A König (1979:98-101) is van mening dat wanneer daar gekyk word na 'n bepaalde model vir die NG Kerkfamilie daar iewers tussen die maksimum- en minimum-eenheidsmodelle 'n model uitgewerk moet word. Die maksimum eenheidsmodel stel 'n organiese eenheid voor. Min of bykans geen ruimte word gelaat vir verskeidenheid nie. Dit is egter moeilik te realiseer as gevolg van veral die taal- en kultuurverskille. Die minimum eenheidsmodel gee slegs erkenning

aan mekaar se lidmaatskap en ampte. Toegang tot die sakramente is oop na mekaar. Hierdie model is 'n baie losse model tot eenheid.

König kies vir 'n model wat hy noem "organiese eenheid as gesindheid". Hiervolgens moet daar sover dit prakties moontlik is 'n organiese eenheid geskep word maar volkome organiese eenheid sal nie 'n absolute vereiste of 'n noodsaaklikheid wees nie. "Dit sal dan beteken dat bepaalde moeilik oorbrugbare verskille geakkommodeer kan word in redelik selfstandige strukture sonder 'n werklike breuk in gemeenskap, omdat die gesindheid van een volkome verbonde gemeenskap daarop uit sal wees om soveel konkrete gemeenskap as moontlik tussen die verskillende strukture te skep" (König 1979:94).

Verskillende modaliteite funksioneer langs mekaar in die kerk, maar hulle is wedersyds oop vir mekaar. Hierdie modaliteite verwys byvoorbeeld na taalverskille, liturgiese verskille, kultuurverskille en kleiner leerverskille. Gemeentegrense in die model word nie geografies bepaal nie, maar wel modaal. Die lidmate sal hierdie keuse self uitoefen. Prof König erken dat daar moontlik besware kan wees teen die vrye keuse van lidmate, maar hy wys daarop dat die huidige stelsel in die NG Kerkfamilie nie minder willekeurig is nie.

'n Grondige verandering van gesindheid in die NG Kerkfamilie is van kardinale belang. Die gebrek aan beplande, strukturele implementering van die Bybelse opdrag tot eenheid is simptome van die negatiewe houding in die NG

Kerkfamilie. Gesindheidverandering is belangrik en geleentheid moet geskep word waar lidmate en kerkraadslede van die verskillende kerke in die NG Kerkfamilie mekaar ontmoet en beter leer ken en verstaan.

10.8.1 Evaleuring

- Die feit dat gesindheidsverandering deel van die model is moet as positief uitgewys word. Die bou van verhoudings bly van kardinale belang.
- Ruimte word geskep vir verskeidenheid. Dit geskied nie ten koste van die eenheid nie.

HOOFSTUK 11

SAMEVATTING EN SLOTSOM

Die slotbeskouing waarmee hierdie studie afgesluit word, moet 'n tweeledige doel dien. Eerstens is dit 'n poging tot verantwoording ten opsigte van die hipoteses en subhipoteses wat rigtinggewend was, beide wat betref die navorsing en interpretasie van die historiese en kerkregtelike verloop van die NG Kerkfamilie se soeke na eenheid. Tweedens word gepoog om 'n model vir eenheid op die tafel te plaas. Met hierdie model word gepoog om te beantwoord aan die uitdagings wat tans op die agenda vir eenheid in die NG Kerkfamilie is. Natuurlik is die laaste woord hiermee nie gesprek nie en sal die debat voortgaan in die soeke na eenheid. Hierdie is bloot 'n akademiese bydrae tot die gesprek en wil niks meer as dit wees nie.

11.1 Meer faktore speel 'n rol in die vordering al dan nie van die kerkverenigingsproses

Die ondersoek het lig gewerp op die feit dat meer as net die teologiese, kerklike en kerkregtelike faktore 'n rol speel in die vordering al dan nie van die kerkverenigingsproses.

In die navorsing is aangedui dat daar bepaalde struikelblokke in die weg tot kerkvereniging is. Die struikelblokke wat wel 'n rol speel gaan veral oor sake soos die Belydenis van Belhar en die onafgehandelde hofsake tussen die NG Kerk in Afrika en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika.

Kerkregtelike faktore spreek ook mee in die situasie en plaas verdere spanning op die vordering van die proses. Hoewel LTC Harms in sy uitspraak van die appèlsaak tussen die NG Kerk in Afrika en die Verenigende Gereformeerde Kerk dit duidelik gestel het “dat kerkvereniging of- ontbinding regtens [nie] onmoontlik is nie”, het hy tog voorts bygevoeg: “slegs dat dit moeilik is” (Die Hoogste Hof van Appèl van Suid-Afrika: Saak 536/96: Uitspraak op 27 November 1998:11). Dit het wel duidelik geword dat die kerkregtelike pad tot kerklike eenheid 'n moeilike, moeisame en somtyds onbegaanbare pad is.

Hierdie studie wys egter daarop dat veel meer faktore 'n belemmerende uitwerking op die proses van kerklike eenheid in die NG Kerkfamilie uitoefen. Hierdie bepaalde faktore word nie altyd duidelik uitgespel of eerlik op die tafel geplaas nie. Die indruk word gewek dat van die faktore verswyg word en somtyds nie deel van die gesprek vorm nie. Baie van hierdie struikelblokke is uniek aan die situasie in Suid-Afrika. Die beleid van apartheid het die totale samelewing van Suid-Afrika so beïnvloed dat die impak daarvan nog nie volledig begryp word of verstaan word nie. Hierdie invloed geld vandag nog en beïnvloed nie alleen die agtergeblewe gemeenskappe nie, maar alle rassegroepe in Suid-

Afrika. Agterdog en verwydering is aan die orde van die dag. Ons lei voorwaar almal aan die “Albatros-sindroom” van apartheid, soms in ‘n meerdere en soms in ‘n mindere mate.

Die NG Kerk het ‘n aktiewe rol gespeel om apartheid te regverdig as ‘n skrifgefundeerde politieke en kerklike model. Die historiese navorsing in hierdie studie het dit duidelik aangedui. Diè kerk het wel in 1986 apartheid verwerp en in 1990 tot ‘n sonde verklaar. Vir sommige lede van die NG Kerkfamilie was hierdie stap voldoende op die pad na versoening in die NG Kerkfamilie. Ongelukkig word dit nie in dieselfde lig deur die ander lede van die NG Kerkfamilie aanvaar nie en leef daar bepaalde verwagtinge dat nog meer gedoen sal word. Verskillende verwagtings bestaan en dit lei tot frustrasie rondom die onderhandelingsstafel. Hierdie situasie is ‘n duidelike remskoen in die pad na kerklike eenheid.

Suid-Afrika het sedert 1994 ‘n nuwe era in sy geskiedenis betree. Politieke omwenteling het plaasgevind, maar ongelukkig het daaglikse ervarings en realiteite die optimisme laat afplat. Ekonomiese onsekerheid, geweld, werkloosheid, misdaad, die heropbouprogram van die staat, regstellende aksie en die wyse waarop dit toegepas word, het meegewerk tot ‘n gevoel van frustrasie, onsekerheid en agterdog. Die blankes het meer spesifiek dit as ‘n bedreiging ervaar. Omgekeerde diskriminasie het ‘n nuwe teelaarde geskep vir rasse-agterdog. Dit wat by die werkplek en in die samelewing ervaar word, is ingedra in sommiges se denke oor kerkeenheid. Veralgemening en

rassesteriotipering is kenmerkend van hierdie denke. Resente realiteite in die werksplek, in die samelewing en in die gemeenskap speel beslis 'n prominente rol in die feit dat daar weinige vordering op die pad na kerklike eenheid is.

'n Ambivalente gevoel in veral die NG Kerk lei tot onsekerheid. Die hunkering op twee gedagtes lei daartoe dat die kerk verlam word om sinvolle besluite te neem. Aan die een kant is sommige lidmate oortuig dat die Woord van die Here vra na eenheid in die kerk en tog worstel hulle met die vrese en onsekerheid ten opsigte van 'n kerkverenigingsproses. Onsekerheid ten opsigte van taal, liturgie, struktuur, die moontlikheid van kerkskeuring, finansies en nog talle ander dra by tot die ambivalente gevoel in die kerk. Kerke in die NG Kerkfamilie, by name die NG Kerk, plaas nie altyd kerkeenheid eerste op sy agenda nie en laat die indruk dat die saak nie altyd hoë prioriteit geniet nie.

Leierskap en die ontplooiing daarvan in die NG Kerkfamilie het 'n aandeel in die skaakmatposisie waarin die kerke hulleself bevind. Die onsensitiewe en ondeurdagte optrede en uitsprake van sommige dien nie die strewe na eenheid nie. Die hulp wat byvoorbeeld deur prof PJ Strauss aan die NG Kerk in Afrika verleen is deur bepaalde dokumente op te stel vir gebruik in die hofsaak teen die Verenigende Gereformeerde Kerk het die persepsie laat ontstaan dat die NG Kerk bepaald kant gekies het in die hofsaak. Ook die uitsprake en somtyds onregverdigde kritiek deur byvoorbeeld prof Nico Smith en ds Sam Buti is ongevraagd en somtyds ongegrond. Hierdie uitsprake lei daartoe dat

verwydering en agterdog toeneem en het 'n negatiewe invloed op die eenheidsproses.

Leierskap in die NG Kerkfamilie skiet te kort aan innoverende en kreatiewe inisiatiewe om die proses vlot te laat verloop. Sedert 1998 het die proses bykans tot 'n stilstand gekom. Etiketering van die leiers het tot gevolg dat persepsies van mekaar negatief inwerk op die soeke na eenheid. Inisiatief moet van alle leiers uitgaan en nie net vanuit een bepaalde kerkverband nie.

Die ondersoek het aangetoon dat teologiese, kerkregtelike en kerklike faktore nie alleen verantwoordelik is vir die vordering al dan nie van die kerkverenigingsproses nie, maar dat ook ander faktore 'n bepaalde rol in die verband speel. Voorbehoude en vooroordele teenoor mekaar, apartheid en die gevolge daarvan, resente realiteite in die werksplek en samelewing, finansies, interpersoonlike verhoudings en leierskap het medebepalend geword in die proses.

11.2 Die bewustelike of onbewustelike uitsondering van faktore dien nie die eenheidsproses nie.

In die historiese ondersoek van die studie het dit telkens aan die lig gekom dat deelnemers aan die proses van kerkvereniging in die NG Kerkfamilie somtyds bewustelik of onbewustelik faktore uitsonder en daardeur die proses rem. Hierdie

faktore dien dan as 'n verskoning om nie die eenheid van die kerk ernstig te neem nie.

Die Algemene Sinodale Kommissie van die Verenigende Gereformeerde Kerk het op 25 Oktober 1996 aan die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk in 'n brief geskryf dat die aanvaarding van die Belydenis van Belhar 'n ononderhandelbare vereiste is vir die voortgang al dan nie van die gesprek oor kerklike eenheid (Die Kerkbode, 20 Februarie 1998:9; Brief van die ASK 25 Oktober 1996). Hiermee was alle verdere gesprekke getermineer. Hoewel die Algemene Sinode van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika wel in 1997 dit duidelik gestel het dat die gesprek moet voortgaan, het die gesprekvoering nie gevorder nie.

Ds James Buys (Persoonlike onderhoud: 11 April 2001; Die Kerkbode 9 en 10 April 1999:1) stel dit egter duidelik dat die aanvaarding van die belydenis nog steeds 'n vereiste bly. Hy gaan sover deur te sê dat kerkvereniging nie haalbaar is tensy alle lede in die NG Kerkfamilie nie die belydenis aanvaar nie. Die NG Kerk, die NG Kerk in Afrika en die Reformed Church het nie die bepaalde belydenis as deel van hul belydenisgrondslag nie. Die uitsondering van die aanvaarding van die Belydenis van Belhar al dan nie, as voorwaarde vir die vordering van die gesprek dien nie die eenheid nie. Die uitsondering van hierdie bepaalde faktor wek die vraag of dit nie om veel meer as die bepaalde vereiste gaan nie. Daar moet met Jonker (1998:218) saamgestem word dat "'n mate van

soepelheid in hierdie verband en 'n sterker klem op die geestelike eenheid kan moontlik veel meer bereik as 'n onbuigsame houding oor die formele status van hierdie belydenis.”

Die problematiek rondom die kerkregtelike implikasies in die kerkverenigingsproses word somtyds uitgesonder as die een enkele groot faktor. Die feit dat die debat rondom hierdie bepaalde saak nog nie afgehandel is nie en nie genoegsame studie hieroor gedoen is nie, lei daartoe dat sommige dit as 'n onoorkomelike probleem beskou. Selfs taal- en kultuurverskille word op die tafel geplaas en word nie as verskeidenheid gesien nie, maar 'n probleem wat geen oplossing het nie. Kerkvereniging is wel moontlik, maar dit gaan beslis baie van ons vra! Daar kan nie volstaan word met die status quo nie. Die problematiek moet aangespreek word. Eerlikheid oor hoe daar gevoel word en wat werklik die problematiek is sal 'n voorvereiste vir vordering wees.

11.3 Ooreenstemming in terme van die einddoelwit is belangrik

'n Belangrike vraag wat uitgeklaar moet word tussen die gespreksgenote om die tafel rondom die eenheid in die NG Kerkfamilie, is die volgende: Waarheen is ons oppad? Of anders gestel: Wat is die einddoelwit van hierdie gesprek oor kerklike eenheid? Uit die ondersoek het dit geblyk dat daar nie ooreenstemming is in terme van hierdie belangrike saak nie. Natuurlik is ons met 'n proses besig en moet verskillende standpunte of modelle voortdurend op die tafel geplaas word.

Ook mag een bepaalde gespreksgenoot nie sy voorstel afdwing op die ander kerke asof hulle nie ook mag deel in die gesprekvoering nie. Die indruk mag ook nooit gelaat word asof daar net een oplossing tot die probleem is nie of slegs een wyse waarop kerklike eenheid tot uiting kan kom nie. In die proses sal die einddoelwit ook somtyds verskuif of hergeformuleer moet word.

Die Algemene Sinode van die NG Kerk het daarop gewys dat “die daarstelling van een kerkverband” in die vooruitsig gestel word (Acta Synodi, Algemene Sinode van die NG Kerk 1994:440). Tog is daar ook meningsverskille oor wat hierdie “een kerkverband” sou beteken. Sommige sien dit as ‘n nouer eenheid en aanvaar daarmee die moontlikheid dat die Federale Raad van die NG Kerke weer kan herleef of net in ‘n ander vorm daarvan weer bruikbaar gemaak kan word. ‘n Bond van kerke in die NG kerkfamilie word ook as ‘n moontlikheid aangebied. Die wysiging van die kerkverband in terme daarvan dat die federale struktuur verander na ‘n hegte sinodale struktuur verteenwoordig ook die standpunt van sommige. Ander verwys weer na kerkvereniging of kerkhereniging en word bepaal deur ‘n juridies of historiese uitgangspunt.

11.4 Fokusse en uitdagings op die pad vorentoe.

Die NG Kerkfamilie bevind homself in ‘n skaakmatposisie op sy pad na kerklike eenheid. Vordering het bykans tot ‘n stilstand gekom. Diepgaande besinning en verandering is ononderhandelbaar. Die kerke sal deur studie, gesprek en vars

denke saam moet worstel en soek na oplossings. “*Ecclesia reformata semper reformanda*”- die kerk, by name die NG Kerkfamilie, moet bly reformeer! Op hierdie pad is daar verskeie uitdagings en dit is van kardinale belang dat die kerke in die NG Kerkfamilie nou gefokus na oplossings moet soek. Die volgende sake is van belang en kan rigtinggewend wees in die moeilike en moeisame proses tot eenheid.

11.4.1 ‘n Sinodale vorm van kerkverband word in die vooruitsig gestel

Die Algemene Sinode van die NG Kerk het in 1994 sy ernstige begeerte uitgespreek om “saam te werk met ander lede van die Familie van Ned Geref Kerke aan die daarstelling van een kerkverband...” (Acta Synodi, NG Kerk 1994:440-441) Hierdie besluit verteenwoordig ‘n belangrike mylpaal in die proses. Vanuit ‘n kerkregtelike perspektief is dit belangrik dat daar duidelikheid sal wees oor watter vorm die een kerkverband moet aanneem. Die besluit van die Algemene Sinode wys onteenseglik daarop dat ‘n sinodale vorm van kerkverband vir ten minste die kerke van die NG Kerkfamilie in Suid-Afrika as uitdrukking van ‘n sigbare kerkeenheid hier in die vooruitsig gestel word.

In die lig van die intieme aard van die historiese-, geloofs- en belydenisband tussen die kerke in die NG Kerkfamilie het die NG Kerk gekies vir ‘n toekomstige sinodale vorm van kerkverband. In hierdie kerkverband neem die meerdere

vergaderings besluite wat formeel-juridies bindend is vir sy mindere vergaderings en die deelnemende gemeentes.

Die sinodale vorm van kerkverband is dus die strukturele gestaltegewing van die reeds aanwesige en meer fundamentele uitdrukking van die geloofseenheid tussen die kerke. In hierdie model word gekies vir 'n nuwe kerkverband in die NG Kerkfamilie wat in sy proses tot kerkvereniging sal lei.

11.4.2 'n Prosesmatige benadering word vereis

Ten einde 'n sinodale kerkverband tot stand te bring in die NG Kerkfamilie is dit duidelik dat ons met 'n proses te make het. Die proses waarin hierdie nuwe kerkverband tot stand moet kom vereis 'n bepaalde benadering.

In die proses mag die indruk gewek word dat die vordering somtyds eenvoudig te stadig is. Hoewel dit soms mag waar wees, vereis 'n prosesmatige benadering dat die verloop van die proses nie getoets word aan die spoed waarteen dit verloop nie, maar wel die kwalitatiewe naderbeweeg aan mekaar. Tog moet gewaak word teen die gevaar dat 'n lang tyd verloop waarin daar nie werklik gevorder word nie. 'n Voorbeeld van so 'n proses is die sogenaamde "Samen op weg" in Nederland. Die Nederlandse Hervormde Kerk, die Gereformeerde Kerke in Nederland en die Evangeliese-Lutherse Kerk in Nederland het saam besluit tot 'n proses van eenwording. Hierdie proses het in 'n groot mate gesloer en

vordering is nie altyd soos verwag is nie. Na afloop van 'n aantal dekades moet erken word dat daar min gekom het van die saamgaan op die pad (Prof JA van Oort, Persoonlike onderhoud: 14 Augustus 2000). Myns insiens moet ons 'n belangrike les hieruit leer, naamlik dat die proses aan tydperke gekoppel moet word anders word dit bloot oop gelaat en kan selfs dekades verloop voordat enige vordering plaasvind. 'n Balans tussen die tydsverloop en die bereiking van doelwitte is belangrik. Nicol (Beeld 22 Augustus 1995:6) sê dat ons in die proses op twee bene moet staan naamlik "bene van sterk oortuiging en geduld.... Sterk oortuiging dat ons behoort te verenig, en geduld om mekaar daarin te neem."

Die fokus in die NG Kerkfamilie moet gerig bly op die einddoelwit naamlik 'n sinodale kerkverband. Almal moet saam op pad wees na hierdie doelwit. Bepaalde doelwitte moet gestel word op hierdie pad en dit kan goedsikks aan tydperke gekoppel word.

11.4.3 Doelgerigte hantering van die belydenis-kwessie is onafwendbaar

Een van die moeilikste struikelblokke in die pad na kerklike eenheid in die NG Kerkfamilie is sekerlik die feit dat die debat juis vasgeval het by die aanvaarding al dan nie van die Belydenis van Belhar. Ook die feit dat eenheid in belydenis die saambindende faktor by kerkverband is.

“Die huidige impasse oor die plek en funksie wat die Belydenis van Belhar in ‘n sinodale vorm van kerkverband tussen die betrokke kerke moet inneem, is besig om die hele proses van kerkvereniging in die kiem te smoor. Alle pogings om die kerke nader aan mekaar te bring, kan wat kerkvereniging betref futiel wees, as daar nog stryd is oor watter geloofsgoed gemeenskaplik vir die kerkverband moet wees” (Dr Johan Ernst, Sevto-Seminaar: 11 Mei 2000). Selfs die mees prysenswaardigste saamwerkprojekte of samewerkingstrukture sal kerkregtelik gesproke nog nie kerkverband daar kan stel nie. Die belydenis-kwessie moet nou doelgerig hanteer word.

In die verloop van hierdie studie (Vergelyk 9.1) is reeds bepaalde gevolgtrekkings en aanbevelings gemaak te opsigte van die probleem. Een van die volgende drie moontlikhede kan ‘n oplossing bied:

- Die oortuiging dat die Belydenis van Belhar as vierde belydenisskrif aanvaar moet word, vervaag mettertyd of verval. Dit sou egter ‘n onvergenoegdheid tuisbring en die indruk laat dat hier slegs ‘n restourasieproses plaasvind wat die foute van die verlede wil herstel.
- Die Belydenis van Belhar word wel as vierde belydenisskrif in die kerkverenigingsproses aanvaar. Dit sal egter meer studie en kommunikasie op gemeentevlak vereis. Die proses sal doelgerig en dinamies aangepak moet word. Gesindhede sal verander moet word, kommunikasie en opreg luister na mekaar sal ‘n voorvereiste wees. Tog is

daar geen waarborg nie. Hierdie proses mag dalk tydrowend wees en dit bied geen onmiddellike vooruitsigte nie.

- 'n Konstruktiewe benadering kan gevolg word waarin die gesprek oor die Belydenis van Belhar gesien word as “die embrionale fase” op die weg na 'n “gemeenskaplike eietydse belydenis vir al die kerke” in die NG Kerkfamilie (Dr Johan Ernst, Sevto-Seminaar: 11 Mei 2000). Hierdie benadering sal dus nóg as revolusionêr nóg as reaksionêr geag kan word. Met nuwe vars denke kan daar konstruktief gekyk word na 'n groter gerigtheid op die toekoms en die rol wat die kerke in die NG Kerkfamilie in 'n ontwakende en tog somtyds duister Afrika en meer spesifiek Suid-Afrika kan speel. Hierdie gesprek kan moontlik lei tot die geboorte van 'n totaal nuwe belydenis waaraan almal sonder voorbehoud sal deel.

Myns insiens is die eerste moontlike oplossing slegs wensdenke. Die tweede bied wel moontlikhede en sou 'n eerlike weg wees om uit die huidige situasie te ontkom. Hierdie oplossing kan kommunikasie tussen die kerke stimuleer. Tog is ek van mening dat die laaste moontlikheid 'n sinvolle oplossing kan bied. Nuwe gesprekke kan oopgemaak word en ons kan saamwerk aan 'n belydenis wat die geskiedenis, hede en die toekoms saamvat. So 'n saamwerk aan 'n nuwe belydenis sal ook 'n getuienis wees vir die eenheid tussen die Kerke.

11.5 Eie model: 'n Dinamiese, bifokale versoeningsmodel

Die model wat hier aangebied word konsentreer hoofsaaklik op die proses tot die bereiking van eenheid in 'n sinodale vorm van kerkverband. Uit die navorsing het dit geblyk dat die herstel van verhoudings en die afbreek van bepaalde persepsies belangrik is in die bereiking van kerklike eenheid in die NG Kerkfamilie. Die model wat hierdie proses moontlik tot beweging vanuit die impasse kan bring en stukrag gee aan 'n nuwe momentum noem die skrywer 'n **dinamiese, bifokale versoeningsmodel**. Hierdie model kan soos volg verduidelik word:

11.5.1 Dinamiese voortgang

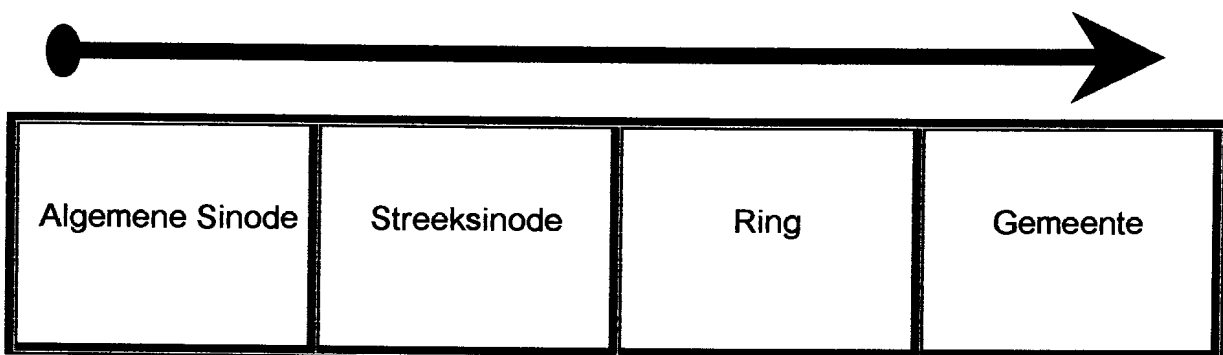
Die verwysing na die dinamiese aspek van die model wil die belangrikheid uitlig dat die proses nooit weer tot stilstand gedwing moet word nie. Alles moet gedoen word om die voortgang van die proses te verseker. Voorbehoude en voorvereistes dien nie die belangrike proses nie en lei tot verdere verwydering.

Progressiewe vordering moet die wagwoord wees. Alle lede in die NG Kerkfamilie sal toegewyd moet werk om die proses dinamies te hou.

11.5.2 Twee groeipunte gelyktydig aan die werk

Uit 'n historiese oogpunt gesien het die vordering al dan nie van die kerkverenigingsproses grotendeels afgehang van die werk wat gedoen is op sinodale vlak. Min kontak op plaaslike gemeentevlak het plaasgevind. Vanaf die gemeentevlak is doodgewoon gewag op die vordering wat op sinodale vlak bereik is. Die vloeï van kommunikasie was ook meestal vanaf die sinodale vlak na die gemeentes toe. Voorbeelde hiervan was die twee dokumente wat in die NG Kerk versprei is onder die titel "Sodat almal een kan wees... nr 1 en 2". Hierdeur is gesprek op plaaslike vlak gestimuleer. Die proses kan soos volg diagrammaties voorgestel word: **Figuur 1**

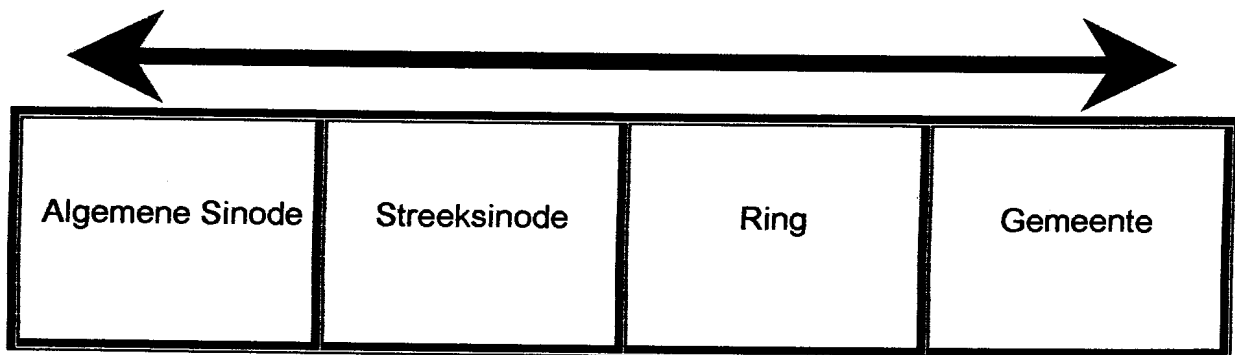
Op die plaaslike vlak het daar egter nuwe belangstelling vir onderlinge skakeling met die kerke in die NG Kerkfamilie gekom. Die studie het lig gewerp op die nuwe potensiaal wat hier ontwikkel word. (Vergelyk 7.5) 'n Tendens wat tans duidelik sigbaar word, in veral die NG Kerk, is die sogenaamde "gees van individualisme" (Strauss 2001:398). Hiervolgens ontwikkel 'n gesindheid van

meer vryheid om die plaaslike gemeente te organiseer en laat groei in sy eie omgewing en behoeftes tot 'n unieke gemeente. Alle gemeentes lyk en funksioneer nie meer noodwendig presies dieselfde nie! Natuurlik lê hierin ook potensiaal wat soms negatief kan inwerk op die kerk in sy breë verband en kan lei tot kerklike independentisme en kongregasionalisme.

Tog kan die huidige situasie positief op die groei van onderlinge verhoudings in die NG Kerkfamilie inwerk. Gemeentes kan op hierdie terrein van onskatbare waarde wees ten einde self te bepaal of hul 'n multi-kulturele gemeente of 'n bepaalde taal- of kultuurgemeente wil wees. Hoewel gemeentes in hul bediening normaalweg kultureel gerig is en ook mag wees, mag hul geensins geslote wees vir gelowiges uit ander kulture nie. Die NG Kerk mag nooit sy bediening tot die Afrikanervolk beperk nie. Dieselfde geld ook vir die ander kerke in die NG Kerkfamilie.

Volgens die voorgestelde model sal daar in die toekoms nie net vanaf die meerdere vergaderings 'n bepaalde groeipunt uitgaan nie. Twee groeipunte in die proses moet bestaan, naamlik op die meerdere vergaderingsvlak sowel as op die plaaslike gemeentevlak. Die verwysing na "bifokaal" in die benaming van die model wil hierdie uitgangspunt beklemtoon. Bifokaal verwys na "twee fokusse of brandpunte" (Odendal e.a. 1981:92). Die model stel voor dat die meeste energie in die proses tot kerklike eenheid moet fokus op dié twee vlakke. Die

funksionering en werking op twee groeipunte kan soos volg diagrammaties voorgestel word: **Figuur 2**

Die vraag sal dus nie meer wees: Hoe vêr het die bepaalde sinode of sinodale kommissie gevorder met die proses tot eenheid nie? Die vraag sal nou wees: Hoe kan die sinode of sy kommissies die plaaslike gemeentes ondersteun in hul pad tot eenheid? Natuurlik word die verantwoordelikheid van die gemeentes hierdeur vergroot. Kerkregtelik, na my oordeel, is dit meer korrek om diè weg te gaan. Hierdeur is gemeentes aktief deel van die proses en kan daar nie later namens die gemeentes besluite geneem word nie. Kontak op plaaslike vlak is nou meer as ooit van uiterste belang en gemeentes moet die gesprek op plaaslike vlak uitbou of aan die gang kry waar dit totaal afwesig is.

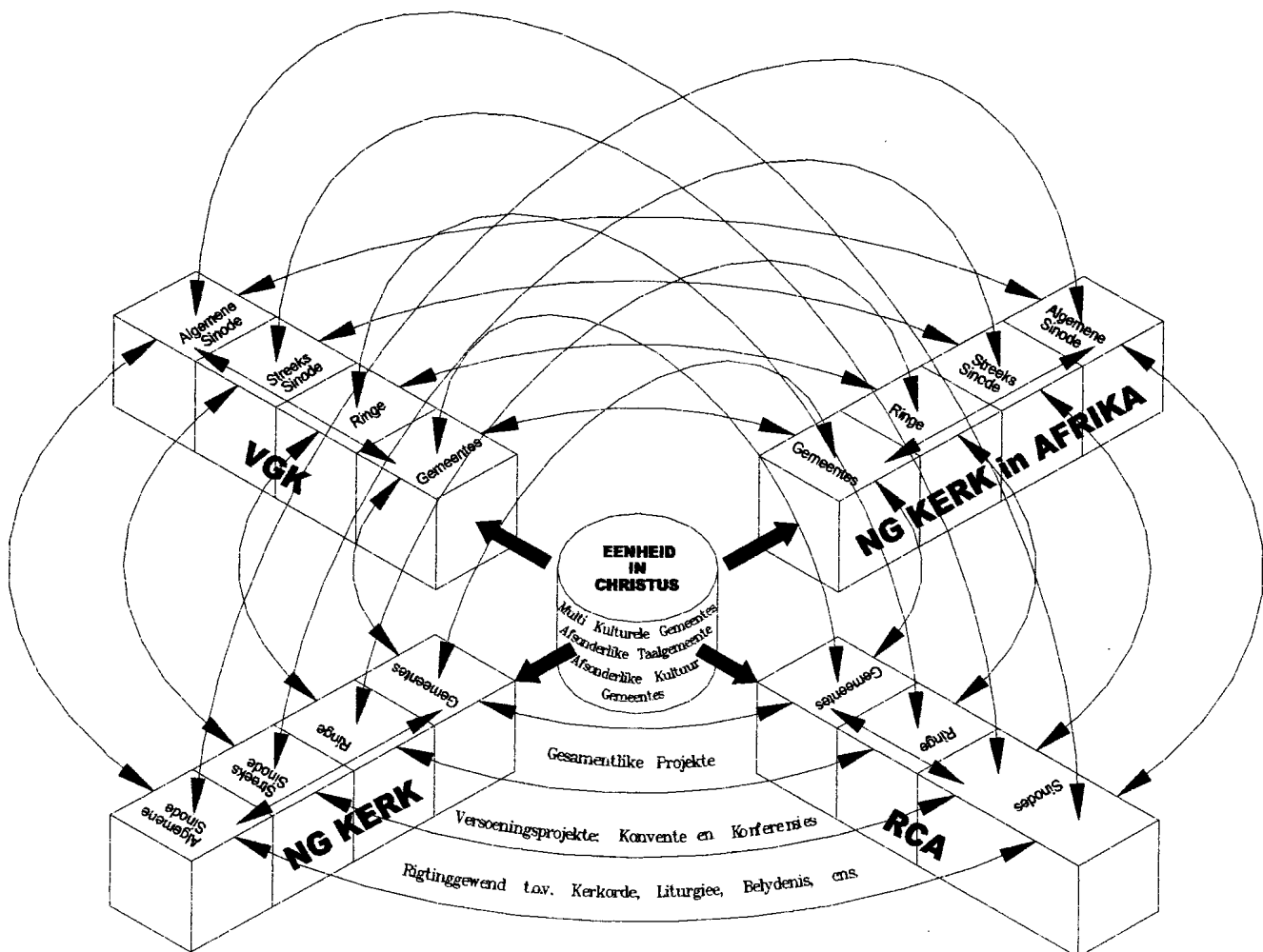
Hierdie proses moet nie net by een of twee kerke in die NG Kerkfamilie geïnisieer word nie, maar alle kerke moet hierin saamwerk.

11.5.3 Skakeling en kontak skep geleentheid vir outentieke, verantwoordbare verhoudingstigting

Vordering op die pad na kerklike eenheid is byna ondenkbaar as die kerke in die NG Kerkfamilie nie geleenthede gaan skep waar lidmate, kerkraadslede en leraars meer gereed onderling kontak maak nie. Soortgelyke kontakgeleenthede is reeds breedvoerig in die studie bespreek. (Vergelyk 7.5 en 7.6). Hierdie kontak moet veel meer wees as bloot maar net gesprek of die saamwerk aan bepaalde projekte. Georganiseerde geleenthede soos konvente, broederkringe of konferensies moet gebruik word om geleentheid te skep waar mense hul "storie of verhaal" met ander kan deel. Natuurlik moet hierdie nie dieselfde wees as die Waarheids- en Versoeningskommissie nie, maar 'n unieke geleentheid op kerklike vlak en op 'n kerklike wyse waar medegelowiges die hand uitreik na mekaar en waar daar ware vergifnis en aanvaarding kom. Egte en geloofwaardige verhoudings kan hierdeur opgebou word. In figuur 3 dui die pyltjies op 'n voortdurende vloei en wek die indruk van voortgaande beweging.

Op die pad na kerklike eenheid sal 'n multi-kontak benadering gevolg moet word. Op gemeentevlak kan gemeentes self inisiatief neem om onderlinge verhoudings te bou. Hier kan gemeentes besluit of hul multi-kulturele of 'n afsonderlike taal- of kultuurgemeente wil wees. Verskeidenheid in eenheid kan hier tot sy reg kom. Die ringe kan die gemeentes hierin steun deur gesamentlike projekte aan te pak soos byvoorbeeld gesamentlike Pinksterfeeste, gebedsgeleenthede, jeugkampe,

gesamentlike basaars, ensovoorts. Die Streek en die Algemene Sinodes kan veral in die organisering van gespreksgeleentede waar eerlike en openhartige gesprek gevoer kan word rondom die verlede, hede en die toekoms 'n leidinggewende rol speel. Dit lyk tog meer prakties dat die Streeksinodes in hierdie verband 'n sterk rol kan speel. Die Algemene Sinodes of hulle kommissies kan op hulle beurt weer leiding gee ten opsigte van die gesprek rondom die belydenis, die kerkorde, bepaalde liturgieë, ensovoorts. Ook hier moet die gedagte van 'n bifokale benadering duidelik blyk. **Figuur 3** beeld diagrammaties uit wat die model beoog met 'n multi-kontak benadering:

11.5.4 Versoening vorm die basis vir hernude groei tot eenheid

Versoening mag nie langer die NG Kerkfamilie ontwyk nie. Ons sal nie verder die erns van die saak kan ontken of met retoriek weg kan praat nie. Die ontkenning van hierdie fundamentele aspek van die proses tot kerklike eenheid in die NG Kerkfamilie laat 'n rooi sinjaal al hoe helderder brand om die kerk te waarsku. As daar nie nou daadwerklik beplan en opgetree word nie, gaan dit die proses tot kerklike eenheid ongekende skade berokken!

“'n Christendom wat vrede gemaak het met die feit dat ons deel is van 'n nuwe Suid-Afrika met sy baie uitdagings, en dat ons die evangelie hier moet laat werk saam met al ons broers en susters in ander kerke, is 'n Christendom wat lewenskragtig sal bly. Wanneer ons egter elke krisis as 'n nuwe bedreiging beskou wat maak dat ons die kerkmure net nóg hoër rondom ons opbou en nóg kommissies van ondersoek aanstel om die 'bedreigings' te ondersoek, gaan ons nooit as te nimmer oorleef nie. Dan is die Museum vir Bedreigde Spesies ons voorland! Krisisse en nuwe omstandighede is niks minder nie as uitdagings om op nuwe maniere die Gees se werk in Suid-Afrika gestalte te laat kry.” Met hierdie woorde het prof S Joubert die kern van die probleem aangespreek (Die Kerkbode 6 Maart 1998:10).

Die NG Kerkfamilie kan nie langer bekostig om verwyte, bitterheid en selfs haat te koester nie. Ons sal met vergifnis in die hart mekaar moet aanvaar, in liefde die hand moet uitreik en met versoening saam moet werk aan 'n toekoms. Hierdie saamsoek na oplossings sal nie maklik wees nie. "Alleen 'n innerlike verbryseling kan dit bewerkstellig... Ons sal alleen leer saamsoek as ons oorrompel is deur Gods genade. Die druiwekorrels moet eers gepars word, die graankorrels eers gemaal word, voordat daar sprake kan wees van één wyn en één brood" (Theron 1986:210). Dit alles sal in egtheid moet geskied. God vra dit van sy kerk!

Ons gesindheid moet wees dit wat Antjie Krog (1998:279) so aangrypend beskryf: "I am changed for ever. I want to say:

forgive me

forgive me

forgive me

You whom I have wronged, please take me with you."